

28 May - Müstəqillik Günündə Azərbaycan, Türkiyə və Pakistanın tarixi görüşü

Prezident İlham Əliyev mayın 27-də Laçına səfər edib. Səfər zamanı dövlətimizin başçısı "PIRSHAGHI" ayaqqabı fabrikinin Laçın filialının, Laçın Elektrik Şəbəkəsi Rəqəmsal İdarəetmə Mərkəzinin və Laçın rayonunun Bəylik kəndinin açılışlarında iştirak edib. Prezident İlham Əliyev Bəylik kəndinə köçən sakinlərlə görüşüb, onlara evlərin açarlarını təqdim edib.

Bundan əlavə, dövlətimizin başçısı Laçın kanat yolunun təməlini qoyub. Laçında "AzərEnerji" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin (ASC) "Aşağı Malıbəy" və "Mirik" su elektrik stansiyalarının (SES), Laçın rayonunun Zerti kəndində "Laçın" İstirahət Kompleksinin və "LATIFA" Laçın tikisi fabrikinin açılışlarında iştirak edib.

Həmin gün Laçında Prezident İlham Əliyevin Pakistan İslam Respublikasının Baş naziri Məhəmməd Şahbaz Şəriflə məhdud tərkibdə görüşü keçirilib.

Qarabağa və Şərqi Zəngəzura səfərindən məmnunluğunu bildiren Məhəmməd Şahbaz Şərif bu səfərin Pakistanın "Qarabağ Azərbaycandır!" mövqeyinin növbəti təsdiqinin ifadəsi olduğunu vurğulayıb.

Qonaq Azərbaycanın Müstəqillik Günü münasibətilə dövlətimizin başçısını təbrik edib. Eyni zamanda, Pakistanın Baş naziri Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Laçında və ətraf ərazilərdə qısa müddət ərzində həyata keçirilən bərpa və quruculuq işlərinin böyük təəssürat doğurduğunu deyərək, bu münasibətlə də dövlətimizin başçısına və Azərbaycan xalqına səmimi-qəlbədən təbriklərini çatdırıb. Baş nazir bu ərazilərin təbiiyyətini gözəlliyinə toxunaraq, buranın gələcəkdə möhtəşəm, cəlbədicə turizm məkanlarından birinə çevriləcəyini qeyd edib.

Dövlətimizin başçısı bu ərazilərin 30 il ərzində işğal altında olduğunu xatırladaraq, Laçının 1992-ci ildə Azərbaycanın ilk işğal edilən rayonlarından biri olduğunu deyib. Prezident İlham Əliyev işğal zamanı Laçının ermənilər tərəfindən darmadağın edildiyini, işğal olunmuş digər ərazilərin dinc sakinləri kimi, Laçın sakinlərinin də etnik təmizləməyə məruz qaldıqlarını bildirib. Dövlətimizin başçısı hazırda Laçında bərpa və quruculuq işlərinin aparıldığını diqqətə çatdırıb.

Görüşdə Məhəmməd Şahbaz Şərif Cənubi Asiya regionunda Hindistan ilə Pakistan arasında atəşkəsin əldə edildiyini bildirib, Pakistanın regionda sülhün və sabitliyin bərqərar olmasında maraqlı olduğunu deyib.

Dövlətimizin başçısı da regionda sülhün və atəşkəsin əldə olunmasından məmnunluğunu bildirərək, bütün

məsələlərin dialoq yolu ilə həllinin Azərbaycan tərəfindən dəstəkləndiyini vurğulayıb.

Söhbət zamanı Azərbaycanla Pakistan arasında iqtisadi-ticarəti əlaqələrin genişləndirilməsi, həmçinin elm, təhsil və yüksək texnologiyalar, tələbə mübadiləsi sahələrində əməkdaşlıq məsələlərinə dair geniş fikir mübadiləsi aparılıb.

Həmin gün baş nazirle geniş tərkibdə görüş də olub.

Mayın 28-də Laçın Beynəlxalq Hava Limanının açılış mərasimi keçirilib.

Prezident İlham Əliyev və Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan açılış mərasimində iştirak ediblər, rəmzi açılışı bildiren lenti kəsiblər.

Laçın Beynəlxalq Hava Limanının rəmzi açarları prezidentlərə təqdim edilib. Dövlət başçıları hava limanında yaradılan şəraitlə tanış olublar.

Mürəkkəb dağlıq relyefdə yerləşən Laçın Beynəlxalq Hava Limanı işğaldan azad olunmuş ərazilərdə inşa edilən üçüncü beynəlxalq hava limanıdır. İndiyədək bu ərazilərimizdə müasir standartlara cavab verən Füzuli və Zəngilan Beynəlxalq Hava Limanları inşa olunub. Laçın Beynəlxalq Hava Limanının istifadəyə veril-

məsi ilə Azərbaycanın beynəlxalq hava limanlarının sayı doqquza çatıb.

Dövlət başçıları Kəlbəcər-Laçın avtomobil yolunda görülən tikinti işləri ilə fə tanış olublar.

Laçında Prezident İlham Əliyevin Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğanla təkbətək görüşü olub.

Daha sonra Prezident İlham Əliyevin, Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğanın və Baş nazir Məhəmməd Şahbaz Şərifin Zirvə görüşü keçirilib.

Prezident İlham Əliyev Zirvə görüşündə çıxış edərək, görüşün Azərbaycanın işğaldan azad edilmiş Laçında Müstəqillik Günündə keçirilməsinin böyük rəmzi əhəmiyyətini vurğulayıb. Dövlətimizin başçısı Azərbaycan, Türkiyə və Pakistan arasında qədim tarix və mədəniyyət birliyinə əsaslanan strateji əməkdaşlığın davam etdiyini, ölkələr arasında siyasət, iqtisadiyyat, enerji, müdafiə və texnologiya sahələrində əlaqələrin genişləndiyini bildirib. Prezident İlham Əliyev qarşılıqlı investisiyaların artacağını və regional təhlükəsizlikdə hər üç ölkənin rolunun önəmini qeyd edib. Eyni zamanda, beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində həmrəyliyin gücləndirilməsinə və yeni sahələrdə, o cümlədən rəqəmsal innovasiyalar və

kosmik texnologiyalarda əməkdaşlığın genişlənməsinin vacibliyinə diqqət çəkib. Dövlətimizin başçısı həmçinin Türkiyənin terrorla mübarizədə qazandığı uğurları təbrik edib, Pakistanla həmrəyliyi təqdir edib. Zirvə görüşünün Azərbaycan-Türkiyə-Pakistan dostluq və əməkdaşlığının möhkəmlənməsində mühüm mərhələ olduğunu vurğulayıb.

Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan çıxışında Azərbaycan-Türkiyə-Pakistan arasında dərin mədəni və strateji bağların olduğunu vurğulayıb. O, Azərbaycanın Müstəqillik Günü təbrik edib və şəhidlərin xatirəsini ehtiramla yad edib. Türkiyə Prezidenti Laçın Hava Limanının bölgənin inkişafında önəmli rol oynayacağına ümid etdiyini deyib. Prezident R.T.Ərdoğan regional sabitlik üçün həmrəyliyin zəruriliyini qeyd edib, üçtərəfli əməkdaşlığın müdafiə, ticarət, enerji, nəqliyyat və rəqəmsal transformasiya kimi sahələrdə dərinləşdiriləcəyini bildirib. O, həmçinin beynəlxalq sistemdəki böhranlara toxunaraq, Qəzza müvzusunda humanitar çağırışlar edib və qardaşlıq əlaqələrinin əbədi olmasını arzulayıb. Çıxışını Azərbaycanın qonaqpərvərliyinə təşəkkür və səmimi təbriklərlə tamamlayıb.

Pakistanın Baş naziri Məhəmməd Şahbaz Şərif çıxışında Azərbaycan və Türkiyəyə səmimi qonaqpərvərliyə və beynəlxalq məsələlərdə Pakistana göstərdikləri dəstəyə görə təşəkkür edib. O, ölkələr arasında əsrlər boyu formalaşmış dəyərlərə əsaslanan dərin tarixi, mədəni və mənəvi bağları vurğulayıb. Baş nazir həmçinin regional sülhün və firavanlığın təmin edilməsi üçün dialoqun vacibliyini qeyd edib, xüsusən Kəşmir problemi, su mübahisələri və terrorçuluqla mübarizədə əməkdaşlığın əhəmiyyətini önə çəkib.

Mayın 28-də Laçında 28 May - Müstəqillik Günüə həsr olunmuş konsert keçirilib. Tədbirdə iştirak edən Prezident İlham Əliyev, Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğan və Baş nazir Məhəmməd Şahbaz Şərif çıxış ediblər.

Prezident İlham Əliyev çıxışında Azərbaycan, Türkiyə və Pakistan arasındakı strateji əməkdaşlıq və qardaşlıq münasibətlərinə xüsusi önəm verərək, bu birliyin güclənməkdə davam etdiyini vurğulayıb. O, İkinci Qarabağ müharibəsi zamanı Türkiyə və Pakistanın göstərdiyi mənəvi-siyasi dəstəyin Azərbaycan xalqına böyük güc verdiyini bildirib. Dövlətimizin başçısı Azərbaycanın tarix boyu üzleşdiyi ədalətsizliklər, xüsusilə də Laçın və digər bölgələrin işğal tarixi, Xocalı soyqırımı və etnik təmizləmə faktlarını xatırladıb. Qeyd edib ki, Azərbaycan güclü ordu, siyasi iradə və iqtisadi əsaslar sayəsində ərazi bütövlüyünü bərpa edib və hazırda azad edilmiş torpaqlarda geniş bərpa-quruculuq işləri aparılır. Nitqin sonunda İlham Əliyev Azərbaycan-Türkiyə-Pakistan birliyini bölgədə və dünyada yeni reallıqlar formalaşdıran əsas amil kimi təqdim edib.

Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan çıxışında "üç dövlət - bir millət" ideyasını vurğulayaraq Azərbaycanın müstəqillik gününü qardaşlıq və ortaq mədəniyyət kontekstində təbrik edib. O, Qarabağ zəfərinin ortaq tarixi yaddaş və yenidən dirçəlişin simvolu olduğunu qeyd edərək, Türkiyənin hər zaman Azərbaycanın yanında olacağını bildirib.

Pakistanın Baş naziri Məhəmməd Şahbaz Şərif Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpasını və bu yolda şəhidlərin qəhrəmanlığını ehtiramla xatırladıb. O, Pakistanın son hərbi əməliyyatlar zamanı göstərdiyi gücün əslində sülhə olan bağlılığının göstəricisi olduğunu və Azərbaycan-Türkiyə-Pakistan üçtərəfli əməkdaşlığının sarsılmaz birliyini nümayiş etdirdiyini qeyd edib. Çıxışlardan sonra Azərbaycan, Türkiyə və Pakistan mahnılarından ibarət konsert proqramı təqdim olunub.

**AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəylinin
28 May - Müstəqillik Günü münasibətilə
Akademiya əməkdaşlarına təbriki**

Əziz həmkarlar!

1918-ci il mayın 28-də elan edilmiş və müsəlman Şər-qində ilk demokratik respublika olmuş Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti milli özünüdərkini, dövlətçilik düşüncəsinin və azadlıq ideallarının təntənəsi idi. Cümhuriyyətin qurucuları tərəfindən qısa müddət ərzində misilsiz addımlar atılmış, AXC-nin dövlət bayrağı, gerbi və himni qəbul edilmiş, xalqımızın şüurunda milli rəmzlərimiz formalaşdırılmışdır.

Müxtəlif millətlərin təmsil olduğu ilk parlamentin təsis edilməsi, Azərbaycan dilinin dövlət dili elan olunması, milli ordunun formalaşdırılması, respublikada ilk ali təhsil müəssisəsi olan Bakı Dövlət Universitetinin yaradılması, Şərqdə ilk dəfə və bir çox Avropa ölkələrindən əvvəl qadınlara seçki hüququnun verilməsi ilə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Azərbaycanın tarixində silinməz izlər qoymuşdur.

Ümummilli Lider Heydər Əliyev Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin tariximizdəki yerini və siyasi irsini daim yüksək qiymətləndirmiş, AXC-nin milli dövlətçilik ənənələrimizin bərpasında roluna ali dəyəri vermiş, məhz Ulu Ön-

dərin təşəbbüsü ilə 1998-ci ildə Cümhuriyyətin 80 illik yubileyi ölkə səviyyəsində geniş qeyd olunmuşdur.

Müzəffər Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyev də Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin irsinə daim xüsusi önəm vermiş, onun dövlətçilik tariximizdəki və milli şüuru muzdakı roluna ali dəyər verərək 2018-ci ilin ölkəmizdə "Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti ili" elan edilməsi haqqında Sərəncam imzalamışdır. AXC-nin dövlətçilik ideallarını müasir dövrdə inkişaf etdirib zənginləşdirən Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi altında Vətən müharibəsində qazanılmış tarixi Zəfərlər və antiterror tədbirləri ilə Azərbaycanın dövlət suverenliyi və ərazi bütövlüyü tam bərpa edilmiş, dövlət müstəqilliyimiz daha da möhkəmləndirilmişdir. Bu gün müstəqil və güclü Azərbaycanın Dövlət Bayrağı bütün ölkə ərazisində qürurla dalğalanır və 107 il öncə Şərqdə günəş kimi doğan dövlətimiz yalnız regionda deyil, beynəlxalq arenada da söz sahibi kimi çıxış edir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin Dəmir Yumruğu ilə Qarabağın 30 ildən sonra işğaldan azad edilməsi, ərazi bütövlüyümüzün və suverenliyimizin tam təsdiq olunması müs-

təqil Azərbaycan dövlətinin keçdiyi çoxəsrlik inkişaf yolunun, milli dövlətçilik ideallarımızın yeni tarixi dövrdəki böyük Zəfəri və tənənəsidir.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası da hazırkı şəraitdə öz üzərinə düşən məsuliyyəti dərinəndə dərk edir və alimlərimiz Azərbaycan dövlətçiliyinin tarixi irsinin, bugünkü tarixi nailiyyətlərimizin və milli-mənəvi dəyərlərimizin təbliği istiqamətində əzmlə çalışır, elm sahəsində ölkəmizin inkişafına öz töhfələrini verirlər.

Müstəqil dövlətçilik ideallarına və Azərbaycan Respublikasının inkişaf yoluna, Zəfərlərə həsr edilmiş tədqiqatlar Milli Elmlər Akademiyası əməkdaşlarının dövlətimiz və xalqımız qarşısındakı hesabatıdır.

Hörmətli Akademiya əməkdaşları, Sizi Müstəqillik Günü münasibətilə təbrik edir, cənsağlığı və fəaliyyətinizdə uğurlar arzulayıram.

İsa HƏBİBBƏYLİ,
Azərbaycan Milli Elmlər
Akademiyaşının prezidenti, akademik

Milli dövlətçilik və folklor

Mayın 26-da AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasında Folklor İnstitutunun təşkilatçılığı ilə "Konstitusiya və Səverenlik ili"nə həsr olunan "Milli dövlətçilik və folklor" mövzusunda respublika elmi konfransı keçirilib.

Tədbirdə AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli, Milli Məclisin deputatı, Qərbi Azərbaycan icmasının sədri Əziz Ələkbərli, AMEA-nın Rəyasət Heyətinin üzvləri, institut direktorları, Folklor və Ədəbiyyat institutlarının əməkdaşları, media nümayəndələri və digər qonaqlar iştirak ediblər.

Əvvəlcə konfrans iştirakçıları Ümummilli Lider Heydər Əliyevin MEK-in binasındakı büstü önünə gül dəstələri düzüb, Ulu Öndərin əziz xatirəsini ehtiramla yad ediblər.

Tədbiri giriş nitqi ilə AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli açaraq ərazi bütövlüyümüzün və suverenliyimizin tam bərpa olunmasını, 2025-ci ildə Konstitusiyamızın qəbul edilməsinin 30-cu və Vətən müharibəsində Qələbəmizin 5-ci ildönümləri nəzərə alınaraq, Prezident İlham Əliyevin Sərəncamı ilə 2025-ci ilin ölkəmizdə "Konstitusiya və Suverenlik ili" elan edildiyini və təsdiq olunmuş Tədbirlər Planına əsasən çoxsaylı tədbirlərin keçiriləcəyini bildirib. O, folklorun milli dövlətçilik təfəkkürünün formalaşmasında mühüm rol oynadığını qeyd edərək, əhəmiyyətli və orijinal məruzələrin təqdim olunacağı konfransı yüksək qiymətləndirib.

AMEA rəhbəri tədbirin "Konstitusiya və Suverenlik ili" çərçivəsində keçirilməsini önəmli ictimai-siyasi hadisə kimi dəyərləndirib, konfransın müasir mərhələdə suveren Azərbaycanın qarşısında duran əsas hədəflərin müəyyənləşdirilməsi, folklorşünaslıq elminin inkişaf etdirilməsi və gələcək nəsillərin suverenlik ruhunda tərbiyə olunması baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb etdiyini bildirib.

“Milli dövlətçiliyə folklor anlayışı müstəvisindən baxarkən Azərbaycanda konstitusiyaya və suverenliyin qədim tarixə malik olduğunu zəngin folklor ənənələrinin formalaşdığını görmək mümkündür”, - deyə bildirən akademik İsa Həbibbəyli Azərbaycanın ilkin dövlətçilik modelinə tarixi folklor nümunələrində rast gəldiyini söyləyib. Qeyd edib ki, “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanında Oğuz dövlətçilik ənənələrinin nümayışı, xalq qayda-qanunlarının nişanları, Oğuz elinin gələcək taleyi, qəhrəmanların igidlik və şücaəti kimi məsələlər milli dövlətçilik ideyalarının tarixən folklorun müxtəlif obraz, süjet və motivlərində yaşadıldığını bir daha sübut edir.

Çıxışının sonunda akademik İsa Həbibbəyli müasir dövrdə rəqəmsal transformasiyalar şəraitində milli dövlətçilik və folklor mövzusunun xüsusi mənə kəsb etdiyini deyib, konfransda "milli dövlətçilik və folklor" probleminin nəzəri-metodoloji və təbiiqi baxımdan analiz olunacağını qeyd edib.

Sonra çıxış edən AMEA-nın Folklor İnstitutunun direktoru dosent Hikmət Quliyev Folklor İnstitutunda aparılan tədqiqatların, mahiyyətə dövlətçilik, müstəqillik və suverenlik anlayışlarının əsas sütunlarını təşkil edən dəyərlər sisteminin - milli kimlik, milli ideologiya, ənənəvi düşüncəni əhatə etdiyini bildirdi. Vurğulayıb ki, milli folklorşünaslığımızın prioritetlərindən biri diaxron və sinxron planda dövlətçilik düşüncəsinin, dövlət idarəetməsinin, bütövlükdə, dövlət və cəmiyyət münasibətlərinin formalaşması və inkişafında ənənəvi bilik institutlarının rolunun arasırdırılması ilə bağlıdır.

Dosent Hikmət Quliyev qeyd edib ki, folklor etnosent dünyagörüşünün, stereotip düşüncəsinin və dəyərlər sisteminin güzgüsü olduğu üçün onun tarix səhnəsində yaratdığı etnik-siyasi təsisat kimi dövlət də bu kontekstlə birləşə bilər. Dilin, mədəniyyətin, milli kimliyin üzərində qurulan dövlət, həmin dəyərlərin və

hid məkan və zaman çərçivəsində inkişafının təminatçısıdır.

"Hazırkı çağda sosial proseslər virtual mühitdə cərəyan etdiyindən milli identikliyin əsas daşıyıcısı olan folklor da İnternetə - açıq informasiya mühitinə transformasiya olunmuşdur", - deyən institut direktoru folklorun belə bir səraytdə geniş imkanlar yaratmaqla yanaşı, çoxsaylı təhdid və riskləri də özündə daşdığını bildirib.

Daha sonra AMEA-nın Rəyasət Heyəti aparatının şöbə müdiri filologiya elmləri doktoru Sərxan Xavəri "Postmodern çağda folklor və dövlətçilik münasibətlərinə diskursiv baxış" mövzusunda məruzəsini təqdim edib. Alim məruzəsində dövlət və folklor arasındakı münasibətlərdə postmodernist mərhələni ayırraqq problemə nəzəri-metodoloji rakursdan - diskurs anlayışının işığında yanaşıb. Məruzəçi "postmodernizm", "diskurs", "grand-narrativ" və s. kimi bir sıra anlayışların diskursiv baxımdan semantik özellikləri danışıb. Alim dövlət və folklor münasibətlərinə diaxron planda yanaşıraq, onu klassik, modernist, postmodernist və meta-modernist mərhələlər üzrə şərh edib. Qeyd edib ki, klassik mərhələ folklorun təbii grand-narrativ olduğu, modernist mərhələ folklorun digər grand-narrativlərə təbə etdirildiyi, postmodernist mərhələ folklorun bütün narrativlərə müxalif olduğu mərhələdir.

Serxan Xavəri postmodernist mərhələdə dövlət və folklor münasibətlərində digər alternativ təsisatların - media, bazar, təhsil, texnologiya və s.-nin də öz diskurslarını yaratdığını, əvvəlki dövrlərdən fərqli olaraq, folklorun virtual məkanda ortaya çıxdığını vurğulayıb. Bildirib ki, bu mərhələdə ortaya çıxan internet folkloru postmodern folklorun ən tipik nümunələri kimi tez yayılır, dəyişkəndir və çoxşəslidir: "İnternet folkloru postmodern dövrün ən çevik və demokratik mədəniyyət formasıdır. Bu, postmodern dövrün ən tipik dövlət-folklor münasibətidir".

Məruzəçi qeyd edib ki, belə bir dialoqun ən bariz nümunəsini ikinci Qarabağ müharibəsinin Müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin nitqlərinə aid ifadələrin ("nooldu Paşinyan", "İtiqovan" və s.), çoxsaylı zəfər əhvali-ruhiyyəli videoqarxların, mahnıların folklorlaşmasıdır. Bu, İnternet folkloru nümunələri xalq-iqtidar birliyinin ən bariz nümunəsidir.

“Folklor kimliyi və milli dövlətçilik düşüncəsi” mövzusunda məruzə ilə çıxış edən Folklor İnstitutunun şöbə müdiri professor Əfzələddin Əsgər vurğulayıb ki, folklor haqqında elm humanitar elmlər içərisində gəncdir və XVIII əsrdən başlayan maarifçilik ideyaları və uyğun olaraq demokratik dövlət düşüncəsinin ortaya çıxması ilə yaranmağa başlayıb. Bu düşüncə tipinin mərkəzində xalq dayanıb.

Məruzəçi bildirib ki, Sovet dövründə folklorun sözsüz qismi folklor sferasından çıxarılaraq ədəbiyyatlaşdırılıb, etnik folklor xalq folkloru kimi təqdim olunaraq sosialalistləşdirilib. Onun sözlərinə görə, Azərbaycan folklorunun ən böyük uğurları milli müstəqillik illərinə təsadüf edir. Görülən çoxsaylı işlərlə bərabər, bu dövrdə folklor milli məzmun qazanmaqdadır.

Daha sonra AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun şöbə müdiri professor Tahirə Məmmədın "Folklor ənənələri bədii mətnin əsas milli kimlik göstəricilərindən biri kimi" mövzusunda məruzəsi dinlənib. Bildirilib ki, hər bir yazıçının, sənətkarın milli mənsubiyyəti olduğu kimi, yaranan ədəbiyyatın da milli mənsubiyyəti və kimliyi var. Ana dilində yazılmayan əsərlər, multikultural mühitdə yaranan yazılı ədəbiyyat göstərir ki, milli kimlik müəyyənliyində folklor heç də dildən az əhəmiyyət kəsb etmir. Dil ilk görünəndir, folklor isə daha dərin qatda olan qoruyucu sistemdir, bu mənada, milli kimliyin müəyyənləşdirilməsinin ən basitca faktorudur.

Konfrans öz işini bölmə iclasları ilə davam etdirib.

Yaşıl dünya, süni intellekt və müasir reallıqlar

AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasında Milli Məclisin Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin, AMEA-nın və ETN İdarəetmə Sistemləri İnstitutunun birgə təşkilatçılığı ilə "Yaşıl dünya, süni intellekt və müasir reallıqlar" mövzusunda elmi-praktiki konfrans keçirilib.

Konfransda dövlət və hökumət nümayəndələri, Milli Məclisin deputatları, elm və təhsil qurumlarının əməkdaşları, media mənsubları və digər şəxslər iştirak ediblər.

Tədbiri giriş nitqi ilə Milli Məclisin Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sədri Sadiq Qurbanov açaraq Milli Məclisin yaz sessiyasının gündəliyinə uyğun olaraq keçirilən, aktual mövzuya həsr olunmuş konfransın elmi əhəmiyyətini qeyd edib. O, iqlim dəyişiklikləri, ekoloji böhranlar və təbii resursların azalmasını bəşəriyyətin qarşısında duran ən ciddi problemlərdən olduğunu söyləyib. Bildirib ki, atmosferin və ətraf mühitin çirklənməsi, biomüxtəlifliyin azalması, su qıtlığı, iqlim dəyişiklikləri və s. planetimizin tarazlığına birbaşa təsir edən faktorlardır.

Komitə sədri bugünkü tədbirin Beynəlxalq Biomüxtəliflik Gündəndə keçirilməsinin təsadüfi olmadığını bildirərək, bu əlamətdar günün əsas məqsədinin dünyanın diqqətini təbii və antropogen faktorların təsirinə məruz qalan biomüxtəlifliyin qorunmasına yönəltmək olduğunu vurğulayıb.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin təbiətin mühafizəsinə və ekoloji tarazlığın saxlanılmasına xüsusi önəm verdiyini deyən Sadiq Qurbanov qeyd edib ki, Ümummilli Lider biomüxtəlifliyin qorunmasını Azərbaycanın ekoloji siyasətinin mühüm tərkib hissəsi kimi görürdü. Böyük şəxsiyyət təbiətə qarşı

edilən hər hansı zərəri yalnız ekoloji fəlakət deyil, həm də milli sərvətə qarşı hörmətsizlik kimi dəyərləndirirdi.

Prezident İlham Əliyevin Bakıda keçirilən COP29 tədbiri çərçivəsində söylədiyi "Qlobal ekoloji problemlər bəşəriyyətin mövcudluğu və gələcəyi üçün ciddi təhdidlər yaratmaqdadır" sözlərini xatırladan Sadiq Qurbanov hazırda ölkəmizdə ekoloji təhlükəsizliyi təmin etmək və təbii sərvətlərdən səmərəli istifadə etmək üçün rəqəmsal texnologiyaların tətbiqinin genişləndirildiyini vurğulayıb. Bildirib ki, xüsusilə Naxçıvan, Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun "yaşıl enerji zonaları" elan edilməsi bu istiqamətdə atılmış mühüm addımdır.

"Azərbaycanın yaşıl öhdəlikləri ekoloji dayanıqlığı artırmaq, karbon emissiyalarını azaltmaq və bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadəyə keçidi sürətləndirmək məqsədi daşıyır", - deyən bildiren komitə sədri ölkəmizin bu sahədə bir sıra beynəlxalq

xalq və milli təşəbbüslərə qoşulduğunu söyləyib. Vurğulayıb ki, Azərbaycan 2030-cu ilə qədər istilik effekti yaradan qaz emissiyalarını 35 %, 2050-ci ilədək isə 40 % azaltmağı hədəfləyir.

Daha sonra AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli çıxış edərək ətraf mühitin qorunması, iqlim dəyişmələrinin qarşısının alınması, təbii fəlakətlərdən müdafiəyə diqqət artırılması, süni intellekt və rəqəmsal inkişafıla bağlı ölkənin çağırışlarına cavab verən əhəmiyyətli müzakirələrin aparılması baxımından bugünkü tədbirin əhəmiyyətini qeyd edib.

"Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili"nin ölkəmizdə uğurla davam etdiyini və Azərbaycanın dünyamıqyaslı beynəlxalq COP29 konfransına yüksək səviyyədə ev sahibliyi etdiyini deyən AMEA rəhbəri vurğulayıb ki, COP29 tədbiri sadəcə iqlim dəyişikliyi mövzusunda deyil, həm də ölkənin

beynəlxalq səviyyədə öz liderlik qabiliyyətini nümayiş etdirmək yolunda tarixi bir addım oldu. Bu konfrans Azərbaycanın yalnız bir müşahidəçi deyil, qlobal çağırışlara cavab verən bir lider olduğunu bütün dünyaya sübut etdi. COP29 Qarabağın azad edilməsindən sonra Azərbaycanı dünyaya yeni obrazda təqdim etdi.

Akademik İsa Həbibbəyli bildirib ki, Azərbaycan elmi COP29 tədbiri və "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili"ndə yeni ideyalarla, yeni istiqamətlərlə yanaşı, yeni terminologiya ilə zənginləşib. COP29 Azərbaycan elminə ondan əvvəlki dövrlərdə heç zaman səslənməyən "yaşıl enerji", "yaşıl iqtisadiyyat", "yaşıl artım", "yaşıl texnologiyalar" və s. kimi yeni terminlər, yeni anlayışlar gətirib.

O, cari ildə Prezident İlham Əliyev tərəfindən imzalanmış "Azərbaycan Respublikasının 2025-2028-ci illər üçün süni intellekt Strategiyası" və "Azərbaycan Respublikasında Rə-

qəmsal İnkişaf Konsepsiyası"nın təsdiq edilməsi haqqında sərəncamlarının "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" strategiyası ilə bir-birini tamamladığını və yeni mərhələni şərtləndirdiyini bildirib.

Çıxışının sonunda akademik İsa Həbibbəyli tədbir zamanı irəli sürüləcək müddəə və təkliflərin, müzakirə obyektinə olacaq məsələlərin Milli Məclisdə bu istiqamətdə yeni qanunvericilik layihəsinin hazırlanması prosesinə öz töhfəsini verəcəyinə əminliyini bildirib, konfransın işinə uğurlar arzulayıb.

Tədbirdə AMEA-nın vitse-prezidenti, Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun baş direktoru, akademik İradə Hüseynovanın və İdarəetmə Sistemləri İnstitutunun baş direktoru, akademik Əli Abbasovun mövzu üzrə məruzələri dinlənilib.

Konfransda, həmçinin AMEA-nın akademik-katibi, Fizika İnstitutunun baş direktoru, akademik Arif Həşimov, Azərbaycan Respublikası ekologiya və təbii sərvətlər nazirinin müavini Vüqar Kərimov, millət vəkili Nigar Məmmədova, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin elm və innovasiyalar üzrə prorektor, professor Aşef Zamanov və Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin departament direktoru, professor Zəhid Məmmədov çıxış edərək "yaşıl" dünyanın mühafizəsinə, yüksək texnologiyaların tətbiqi ilə bağlı global çağırışların elmi baxımdan müzakirəsinə həsr edilmiş tədbirin önəminə toxunublar. Qeyd olunub ki, müzakirələr elmi-innovativ yanaşmaların, planların və qanunvericilik aktlarının milli strategiyalara uyğun şəkildə formalaşdırılması baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır.

Sonda tədbir iştirakçıları "AMEA-nın nadir ağaclar parkı"na baxış keçiriblər.

Kitabxana-informasiya texnologiyalarının inkişafında müasir tendensiyalar

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının (AMEA) Mərkəzi Elmi Kitabxanasında (MEK) "Kitabxana-informasiya texnologiyalarının inkişafında müasir tendensiyalar" mövzusunda IV respublika elmi konfransı keçirilib.

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 102 və Mərkəzi Elmi Kitabxananın yaranmasının 100 ildönünə həsr olunan konfransda AMEA elmi-tədqiqat institutlarının, ali təhsil müəssisələrinin kitabxana müdirləri, Yasamal rayon üzrə YAP ərazi partiya təşkilatlarının sədrləri, ictimai xadimlər, media nümayəndələri iştirak edib.

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli konfransı giriş nitqi ilə açaraq bildirib ki, 100 illik yubileyini qeyd edən Mərkəzi Elmi Kitabxana ölkənin aparıcı elmi kitabxanası kimi fəaliyyət göstərir.

Akademik vurğulayıb ki, bu gün kitabxananın fəaliyyətində əsas istiqamət "Elektron Kitabxana" konsepsiyası çərçivəsində oxuculara müasir xidmət modelinin hazırlanması tətbiq edilməsidir. Akademik son dövrlərdə bu istiqamətdə mühüm nailiyyətlərin əldə olunduğunu qeyd edib. Vurğulanıb ki, kitabxana fondunda mövcud olan nəşrlərin elektron nüsxələrinin hazırlanması sahəsində ciddi irəliləyişlər əldə olunub, oxuculara ikinövbəli iş rejimində xidmət göstərilir və yenilənmiş veb sayt vasitəsilə dünya kitabxanalarına birbaşa çıxış təmin edilir.

AMEA rəhbəri diqqətə çatdırıb ki, dünyada baş verən sürətli texnoloji dəyişikliklər kitabxanaların funksiyalarını yenidən müəyyənləşdirir. Bu baxımdan, "Kitabxana-informasiya texnologiyalarının inkişafında müasir tendensiyalar" adlı konfrans olduqca əhəmiyyətli və aktualdır.

Akademik qeyd edib ki, bu gün cəmiyyətin bütün sahələrində yeni texnologiyaların tətbiqi, rəqəmsallaşma və süni intellekt imkanları geniş şəkildə müzakirə olunur. Müasir dövrdə kitabxana artıq yalnız kitabların saxlandığı məkan deyil, həm də rəqəmsal informasiya platforması, elmi araşdırma mərkəzi və innovativ biliklərin ötürücüsünə çevrilir.

Akademiyə rəhbəri onu da qeyd edib ki, AMEA Rəyasət Heyəti tərəfindən Mərkəzi Elmi Kitabxananın 100 illik yubileyinin qeyd edilməsi ilə bağlı qərar qəbul olunub və bu münasibətlə müxtəlif silsilə tədbirlərin keçirilməsi nəzərdə tutulur.

Ölkənin əsas kitabxanalarından biri olan Milli Kitabxana ilə AMEA

Mərkəzi Elmi Kitabxanası arasında qarşılıqlı etimada əsaslanan geniş əməkdaşlıq həyata keçirildiyini vurğulayan akademik İsa Həbibbəyli MEK-in yubileyi və Milli Kitabxananın yaranma günü münasibətilə hər iki qurumu təbrik edərək bu əlamətdar hadisəni Azərbaycan elminin bayramı kimi dəyərləndirib.

YAP Yasamal rayon təşkilatının sədri Bəxtiyar Nəbiyev AMEA-nın yaranmasının 80, MEK-in 100 illik yubileyi münasibətilə tədbir iştirakçılarına təbrik edib, elmi fəaliyyət istiqamətində bu qurumların önəmindən bəhs edib. Natiq Ulu Öndərin ölkəyə rəhbərliyinin hər iki dönmində Azərbaycan elminə, xüsusən Milli Elmlər Akademiyasına göstərdiyi diqqət və qayğının canlı şahidi olduğunu qeyd edib.

Azərbaycan Milli Kitabxanasının direktoru professor Kərim Təhirov cəmiyyət üçün göstərilən xüsusi xidmətləri, bilik və məlumatlandırma sahəsindəki fəaliyyətlərini vurğulayaraq, Ümummilli Lider Heydər Əli-

yevin anadan olmasının 102-ci ildönümünə həsr olunmuş konfransın əhəmiyyətindən bəhs edib. O, həmçinin Ulu Öndərin ölkədə kitabxana işinin inkişafı sahəsindəki misilsiz xidmətlərini diqqətə çatdıraraq rəhbəri olduğu kitabxananın Ümummilli Liderə həsr olunan nəşrlərini MEK-ə təqdim edib.

Orta əsrlərdən zəmanəmizə qədər kitabxanaların inkişaf mərhələləri haqqında geniş məruzə ilə çıxış edən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin Prezident Kitabxanasının direktoru professor Afət Abbasova müasir elektron kitabxana sisteminin əhəmiyyətini diqqətə çatdıraraq rəhbəri olduğu qurumda onların tətbiqi və həyata keçirilən onlayn layihələrdən danışdı.

BDU-nun informasiya və sənəd menecmenti fakültəsinin dekanı, fil.ü.f.d. Ələmdar Bayramov çıxışı zamanı fakültə əməkdaşları, doktorant və magistrantların konfransdakı aktiv iştiraklarını MEK-lə günü-gün-

dən inkişaf edən əməkdaşlığın növbəti mərhələsi adlandıraraq. Çıxışçı konfransın aktuallığını bir daha xatırladaraq bütün məruzəçilərə uğurlar arzulayıb.

Plenar iclasda, həmçinin MEK-in əməkdaşı fil.ü.f.d. Şəfəq Əliyeva kitabxananın yaranma tarixindən, 100 il ərzində keçirdiyi şərəfli inkişaf yolundan, bugünkü fəaliyyətindən, beynəlxalq elmi qurumlarla səmərəli əlaqələrindən danışdı.

Sonda çıxış edən Mərkəzi Elmi Kitabxananın direktoru texnika elmləri doktoru Hüseyn Hüseynov bir əsrlik tarixə malik AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasının 2014-cü ildə Prezident İlham Əliyevin iştirakı ilə yeni binasının açılışının baş tutduğunu və bu hadisənin dövlətin elmə, kitabə, kitabxanaya verdiyi xüsusi diqqətin təəcəssümü olduğunu vurğulayıb. Çıxışı zamanı H.Hüseynov sayca dördüncü dəfə keçirilən konfransa xüsusi marağın olduğunu, təxminən 150-yə yaxın tezisin qəbul edildiyini vurğulayıb.

Direktor son bir ildə kitabxananın elektronlaşması istiqamətində atılan mühüm addımlardan, o cümlədən həyata keçirilməsi nəzərdə tutulan bir sıra layihələrdən də danışdı.

Konfrans işini "Heydər Əliyev və Azərbaycanda kitab mədəniyyəti", "Rəqəmsal kitabxanaların formalaşdırılması və idarə olunması", "Elm-kıtabxana-cəmiyyət qarşılıqlı əlaqədə", "Kitabxanalarda istifadəçi təcrübəsinin təkmilləşdirilməsi üçün innovativ yanaşmalar", "İnteraktiv multimedia və rəqəmsal sərgilərin təşkili" bölmələri üzrə davam etdirib.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur. Təbii ehtiyatlar atlası

Mayın 23-də Elm və Təhsil Nazirliyinin Geologiya və Geofizika İnstitutu (aparıcı təşkilat), Elm və Təhsil Nazirliyinin (ETN) və AMEA-nın tərkibinə daxil olan elmi müəssisələrin, eləcə də Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin (ETSN) birgə əməkdaşlığı əsasında hazırlanmış "Qarabağ və Şərqi Zəngəzur. Təbii ehtiyatlar atlası"nın təqdimat mərasimi baş tutub.

Tədbirdə AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli, Geologiya və Geofizika İnstitutunun baş direktoru akademik Akif Əlizadə, ekologiya və təbii sərvətlər nazirinin müavini Vüqar Kərimov, ETSN-in Geodeziya və Kartoqrafiya Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri Nazim İsmayılov, AMEA nəzdində Respublika Seysmoloji Xidmət Mərkəzinin, ETN Neft və Qaz İnstitutunun, ETN Torpaqşünaslıq və Aqrokimya İnstitutunun, ETN İqtisadiyyat İnstitutunun, Bakı Dövlət Universitetinin əməkdaşları iştirak edəblər.

Təqdimat mərasimini giriş sözü ilə nəşrin baş redaktoru, ETN Geologiya və Geofizika İnstitutunun baş direktoru akademik Akif Əlizadə açıaraq bildirib ki, geniş ictimaiyyət və mütəxəssis dairəsi üçün nəzərdə tutulmuş yeni atlas bəşəriyyətin və dünya mədəniyyətinin beşiklərindən olan, qədim tarixi və bənzərsiz təbiəti ilə seçilən, Azərbaycan Respublikasının hazırkı iqtisadi bölgüsündə Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları ilə təmsil edilən tarixi Qarabağ diyarının ümumcoğrafi durumuna və zəngin təbii ehtiyatlarına həsr edilib. Akademik Akif Əlizadə qeyd edib ki, atlasın ərəşəyə gəlməsi uzun və sistemli elmi araşdırmaların nəticəsidir və ötən illər ərzində regionun coğrafiyası, təbii resursları, iqlimi və ekoloji durumu ilə bağlı yüzrlər məlumat toplanaraq təhlil olunub.

Akademik diqqətə çatdırıb ki, Qarabağ və Şərqi Zəngəzur bölgəsi qədim tarixə malikdir və işğal dövründə tədqiqatlardan kənar qalıb, 30 il ərzində bölgənin infrastrukturunu ilə yanaşı,

təbiəti, ekologiyanı, biomüxtəlifliyi məhv edilib. Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında uğurla həyata keçirilən və tarixi Zəfərlə yekunlaşan 44 günlük Vətən müharibəsi və antiterror tədbirləri ilə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün və dövlət suverenliyinin tam bərpa olunduğunu deyən natiq hazırda regionun bərpası istiqamətində geniş quruculuq işlərinin həyata keçirildiyini bildirib.

Akademik Akif Əlizadə qeyd edib ki, torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi ilə regionda elmi tədqiqatlar da bərpa olunub, bölgənin geoloji və ekoloji potensialı tədqiq edilib və bugünkü atlas Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə aparılan geniş quruculuq işlərinə Azərbaycan elminin, alimlərinin öz töhfəsidir. O vurğulayıb ki, yeni nəşr dövlət başçısının qayğısı və dəstəyi ilə Elm və Təhsil Nazirliyinin, AMEA-nın və Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin əməkdaşlarının birgə səyi nəticəsində ərəşəyə gəlib və toplanmış yeni məlumatlar gələcəkdə Azərbaycanın iqtisadi, mədəni həyatında mühüm rol oynayacaq.

Akademik atlasdakı xəritələrin hazırlanmasında Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin Geodeziya və Kartoqrafiya Agentliyinin böyük əməyinin olduğunu bildirib. Həmçinin AMEA-nın da bu prosesdə yaxından iştirak etdiyini söyləyib, akademik İsa Həbibbəylinin rəhbərliyində Akademiyanın son illərdə ölkəmizin ictimai-siyasi həyatında yaxından iştirak etdiyini deyib.

"Qarabağ və Şərqi Zəngəzur. Təbii ehtiyatlar atlası" Azərbaycan, ingilis, rus dillərində nəşri onun oxucu auditoriyasının xeyli geniş olacağına imkan yaradır. Bu baxımdan nəşrin Azərbaycanın Qarabağ - Şərqi Zəngəzur bölgəsinin təbiət müxtəlifliyi haqqında etibarlı məlumatla ehtiyacı olan orta və ali təhsil ocaqları, icra və bələdiyyə orqanları, elmi-tədqiqat mərkəzləri, maraqlanan beynəlxalq qurumlar, eləcə də digər xarici təşkilatlar üçün etibarlı vasitə ki-

mi dəyərləndirilməlidir", - deyə akademik Akif Əlizadə vurğulayıb.

Sonra çıxış edən AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli tədbir iştirakçılarını Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası adından salamlayıb, bugünkü nəşrin ölkəmizin elmi mühiti üçün əlamətdar hadisə olduğunu bildirib. Qeyd edib ki, Prezident İlham Əliyevin Ali Baş Komandanlığında 44 günlük Vətən müharibəsi və antiterror tədbirləri nəticəsində Azərbaycanın ərazi bütövlüyü və dövlət suverenliyi tam bərpa olunub. Akademik İsa Həbibbəyli "Böyük Qayıdış" Dövlət Proqramı çərçivəsində işğaldan azad olunmuş ərazilərdə geniş quruculuq işlərinin aparıldığını, eyni zamanda Azərbaycan elminin də 30 il sonra bölgədə tədqiqatlarını bərpa etdiyini söyləyib. AMEA rəhbərinin sözlərinə görə, Qarabağın 30 illik işğalı dövründə toplanması mümkün olmayan məlumatlar indi sistemli şəkildə toplanır, tədqiqata cəlb olunur, elmi əsasları işlənib hazırlanır.

Akademik İsa Həbibbəyli bildirib ki, torpaqlarımızın işğaldan azad olunmasından keçən ötən müddət ərzində Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi və Elm və Təhsil Nazirliyi ilə birgə "Qırmızı kitab"ın 3-cü cildi hazırlanıb, həmçinin Folklor İnstitutunda "Zəngəzur folkloru antologiyası", Dilçilik İnstitutunda "Azərbaycan dilinin Qarabağ və Şərqi Zəngəzur dialektoloji atlası", Tarix İnstitutunda "Vətən müharibəsi tarixi: Şəxsiyyət faktoru" kitabları işıq üzü görüb.

Təqdimatı keçirilən "Qarabağ və Şərqi Zəngəzur. Təbii ehtiyatlar atlası"nın 30 illik işğaldan sonra azad olunan regionun elmi cəhətdən bərpası və inkişafı istiqamətində atılan mühüm addım olduğunu deyən natiq qeyd edib ki, Prezident İlham Əliyevin liderliyində Qarabağda və Şərqi Zəngəzurdə aparılan işlərə Azərbaycan elminin böyük töhfəsidir. Bildirib ki, akademik Akif Əlizadənin rəhbərliyi ilə ərəşəyə gələn atlas Aşağı Araz vadisindən Kəlbəcəre, Laçına kimi, bir sözlə bütün Qarabağ ərazisini əhatə edir və qiymətli mənbədir.

"Atlasda istifadə edilmiş xəritələr geoloji əhəmiyyətli olduğu kimi, həmin ərazilərin işğaldan azad edildəndən sonra çəkilmiş ilk coğrafi atlası kimi mühüm siyasi əhəmiyyətə də malikdir. Nəşrdə tarixi və toponimik baxımdan da məlumatlar təqdim olunur və olduqca zəngindir. Yeni vasitə Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun geoloji pasportudur və elminizin ən son mühüm nailiyyətlərindən biridir", - deyə akademik İsa Həbibbəyli diqqətə çatdırıb.

Daha sonra atlasın elmi rəhbəri və redaktoru AMEA-nın müxbir üzvü Tələt Kəngərli yeni nəşrin geniş təqdimatını edib. Bildirib ki, dövlət başçısının qayğısı və dəstəyi ilə ərəşəyə gətirilmiş nəfis atlas bölgənin təbii müxtəlifliyi üzrə əsas istiqamətverici sənəd kimi əvəzolunmaz elmi topludur.

Təqdimat mərasimində, həmçinin ekologiya və təbii sərvətlər nazirinin müavini Vüqar Kərimov, ETSN-in Geodeziya və Kartoqrafiya Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri Nazim İsmayılov, Bakı Dövlət Universitetinin kafedra müdiri akademik Vasif Babazadə, ETN Torpaqşünaslıq və Aqrokimya İnstitutunun laboratoriya müdiri AMEA-nın müxbir üzvü Amin İsmayılov və ETN İqtisadiyyat İnstitutunun Post-konflikt Ərazilərin Bərpası Elmi Mərkəzinin rəhbəri iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru Azər Səfərov çıxış edərək "Qarabağ və Şərqi Zəngəzur. Təbii ehtiyatlar atlası"nın işğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpası istiqamətində mühüm rol oynayacağını bildiriblər.

Akademik İsa Həbibbəyli Nobel mükafatı laureatı Əziz Sancarı Əlişir Nəvai Beynəlxalq Mükafatı alması münasibətilə təbrik edib

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli Macarıstanın paytaxtı Budapeştdə Türk Dövlətləri Təşkilatının Dövlət başçılarından qeyri-rəsmi Zirvə görüşündə Əlişir Nəvai Beynəlxalq Mükafatı ilə təltif olunan Nobel mükafatı laureatı, AMEA-nın fəxri üzvü, professor Əziz Sancara təbrik məktubu ünvanlayıb.

Məktubda deyilir:

"Çox hörmətli Əziz bəy, Sizin Türk dünyası üçün önəmli olan növbəti mükafatın verilməsi xəbərini böyük sevinc hissi ilə qarşıladım.

Macarıstanın paytaxtı Budapeştdə Türk Dövlətləri Təşkilatının Dövlət başçılarından qeyri-rəsmi Zirvə görüşündə Sizin Əlişir Nəvai Beynəlxalq Mükafatı ilə təltif olunmağınız bizim Akademiyamız üçün də böyük şərəfdir.

Bu münasibətlə Sizi öz adımdan və Fəxri üzvü olduğunuz Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının kollektivi adından ürəkdən təbrik edirəm, Sizə hər zaman yüksəklərdə olmağı və daha böyük zirvələr fəth etməyi arzu edirəm.

Hörmətlə,
AMEA-nın prezidenti
akademik İsa Həbibbəyli"

Professor Əziz Sancar: "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasına xidmət etmək mənim üçün böyük bir şərəfdir"

Nobel mükafatı laureatı, AMEA-nın fəxri üzvü, professor Əziz Sancar Əlişir Nəvai Beynəlxalq Mükafatı ilə təltif olunması münasibətilə onu təbrik edən AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyliyə cavab məktubu ünvanlayıb.

Məktubda deyilir:

"Hörmətli akademik İsa Həbibbəyli, Dərin təşəkkürümü bildirirəm. Türk birliyinə və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasına xidmət etmək mənim üçün böyük bir şərəfdir.

Qürurla əlimdən gələni edəcəyəm əmin ola bilərsiniz.

Hörmətlə,
Əziz".

IV Türk Dünyası Ədəbiyyat və Kitab Festivalı

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının (AMEA) əsas binasının önündəki Elmlər Akademiyası parkında IV Türk Dünyası Ədəbiyyat və Kitab Festivalının (IV LitBookFest) açılışı olub.

AZƏRTAC xəbər verir ki, Beynəlxalq Türk Müəllifləri Birliyinin təşkilatçılığı ilə keçirilən festivalın açılış mərasimində öncə Dövlət Himni səsləndirilib, şəhidlərin xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilib.

Açılış mərasimində çıxış edən Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədri Xalq yazıçısı Anar, AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli, Türkiyənin Azərbaycanlı səfiri Birol Akgün, Milli Məclisin deputatı Elçin Mirzəbəyli, Beynəlxalq Türk Akademiyasının təmsilçisi Aynur Məymerova, Beynəlxalq Türk Müəllifləri Birliyinin sədri Xəyal Rza Türk dünyasının sarsılmaz birliyinə, Türk dövlətləri arasındakı əlaqələrin daha da möhkəmlənməsinə töhfə verəcək IV Türk Dünyası Ədəbiyyat və Kitab Festivalının əhəmiyyətindən danışib, ənənəvi hal alan tədbirin Türk dövlətlərinin dostluğunun, birliyinin daha bir parlaq nümunəsi olduğunu vurğulayıblar.

Hazırda Türk dünyasının çox önəmli mərhələdən keçdiyini deyən çıxışçılar qeyd ediblər ki, bu gün ən önəmli faktorlardan biri ortaq dilə, mədəniyyətə, tarixə söykənərək gələcəyə birgə baxış bucağını müəyyənləşdirməkdən ibarətdir. Bildirilib ki, Azərbaycanla Türkiyənin həyata keçirdiyi ortaq layihələr Türk dünyasının iqtisadi cazibədarlığını möhkəmləndirib. Azərbaycanın torpaqlarını işğaldan azad etməsi və həmin müstəvidə iki dövlətin nümayiş etdirdiyi birlik bizim təhlükəsizlik

modelimizin gücünü ortaya qoyub. Bu gün biz onun nümunəsini Avropadan gələn səsimizdə görürük.

Çıxış edənlər ədəbiyyatın ideyanı, ideologiyasını ifadə etməkdə, çatdırmaqda, yaşatmaqda, təsir göstərməkdə əvəzsiz imkanlara malik olduğunu vurğulayıb, Türk dünyasının birliyi və həmrəyliyi ədəbiyyat və kitabın ən böyük vasitə olduğunu diqqətə çatdırıblar.

Festivalı həmrəylik bayramı adlandıran çıxışçılar onun ümumi yaddaşımızın, elmi irsimizin,

dil birliyinin və mədəni gələcəyimizin əksi kimi dəyərləndiriblər. Millətlərin kimliyini, dilini, yaddaşını daşıyan ən güclü alət olan kitabların sərhədləri aşan, niyyətləri bir araya gətirən ən möhkəm körpü olduğu qeyd edilib. Festivalın türk xalqları arasında ədəbi-mədəni əlaqələri gücləndirəcəyi və gənc nəslin Türk dünyasının böyük şəxsiyyətlərini tanımasına yardım edəcəyi vurğulanıb.

Festival ədəbi-bədii kompozisiyalarla davam etdirilib. Bununla yanaşı festival çərçivəsində əl işlərindən ibarət sərgi də nümayiş etdirilib.

Qeyd edək ki, mayın 31-dək festivalın hər günü bir ölkəyə - Qırğızıstan, Özbəkistan, Macarıstan, Qazaxıstan, Azərbaycan, Türkiyə, Türkmənistan və Şimali Kipr Türk Respublikalarına həsr olunacaq. İyunun 1-də isə I Türk Dünyası Uşaq Festivalı keçiriləcək.

Türksöylü ölkələrdən alimlərin, qələm adamlarının, nəşirlərin dəvət edildiyi festivalda şeir saatları, mütəxəssislər, kitab təqdimatları, konsert proqramları ilə yanaşı, görkəmli ədiblərin yubileylərinə həsr olunan tədbirlər də təşkil olunacaq.

Akademik elmin yeni nəsli

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müasir dövrdəki yeniləşmə və islahatlar mərhələsinin inkişafında Akademiyanın vitse-prezidenti, akademik İradə Hüseynovanın özünəməxsus mühüm xidmətləri vardır. Akademiyada müasir idarəetmənin təmin olunmasında və islahatların həyata keçirilməsində İradə Hüseynova alim-təşkilatçı və tədqiqatçı kimi fəal iştirak edir. O, yüksək təşkilatçılıq qabiliyyəti və ictimai fəaliyyəti, geniş tədqiqatçılıq imkanları ilə seçiyələri.

İxtisasca kimyaçı-bioloq olan akademik İradə Hüseynova elmi mühitdə özünü molekulyar biologiya sahəsindəki yenilikləri və xidmətləri ilə isbat etmişdir. Azərbaycan Dövlət Universitetini kimya ixtisası üzrə bitirmiş, təyini elmi tədqiqatçılıq fəaliyyətinə həsr etmiş, bu sahədə bütün enerjisi ilə səmərəli fəaliyyət göstərmişdir. Tərkibində biokimya elminin də yeri olan molekulyar biologiya istiqamətində apardığı səmərəli araşdırmalar və əldə etdiyi mühüm elmi nəticələr onu bu sahə üzrə ciddi tədqiqatçılardan biri kimi tanıtmışdır.

İradə Hüseynova görkəmli elm xadimi, akademik Cəlal Əliyevin yaratdığı seleksiya və genetik məktəbinin aparıcı simalarından və əsas təmsilçilərindən biri kimi qəbul olunur. O, Azərbaycanda yeni buğda sortları yaradılmasının biokimyəvi və mikrobioloji əsaslarını işləyib hazırlamışdır. Böyük müvəffəqiyyətlə 1994-cü ildə AMEA Botanika İnstitutunun Dissertasiya Şurasında "Buğda xloroplazmalarının tilokoid membranının pigment-zülal komplekslərinin formalaşmasının genetik tənzimləndirilməsi" mövzusunda müdafiə etdiyi namizədlik dissertasiyası onu molekulyar biologiya sahəsində yeni elmi istiqamət açan cavan tədqiqatçıların sıralarına çıxarmışdır. Dissertasiyaya və avtoreferata alınan rəylərdə, rəsmi opponentlərin rəylərində müdafiəyə çıxarılan dissertasiya işinin mövzusu etibarilə elmdə tam yeni olub, geniş mənada biologiya elminə mühüm yeniliklər gətirən tədqiqat kimi qiymətləndirilmişdir. Burası da xüsusilə cəlbədicidir ki, İradə Hüseynova dissertasiyasında Azərbaycan şəraitində yeni buğda sortlarının alınması üçün nəzəri və praktiki cəhətdən əsaslandırılmış təkliflər paketi hazırlamaqla bərabər, həm də fəlsəfə doktorluğu müddətində az təsadüf olunan fərqli buğda sortu alıb, Azərbaycanın buğda növlərinin seleksiyası salnaməsini zənginləşdirməyi bacarmışdır. Bütün bunlara görə, elmi rəhbəri akademik Cəlal Əliyev cavan tədqiqatçı İradə Hüseynovanın təmsilində molekulyar biologiya elminə bu sahəni irəli apara biləcək yeni nəslin istedadlı bir nümayəndəsinin gəldiyini görmüş və dərhal, ardıcıl surətdə onun doktorluq dissertasiyası mövzusu götürərək, elmi axtarışlarını davam etdirməsinə meydan açmışdır.

Ümumiyyətlə, məsuliyyətli və özünə qarşı tələbkar olan İradə Hüseynova Cəlal müəllim kimi dünya şöhrəti və çox tələbkar bir elm xadiminin ona göstərdiyi böyük etimada özünün gələcəli-gündüzlü, yorulmaq bilmədən apardığı elmi axtarışlar, üzərində çalışdığı eksperimental müddəaların uğurla sınaqdan çıxarılması ilə əməli olaraq cavab vermişdir. Bu dəfə "Buğdanın fotosintetik membranının pigment-zülal komplekslərinin formalaşması və yığılmasını molekulyar-genetik mexanizmləri" mövzusunda doktorluq dissertasiyası ətrafında aparılan sistemli tədqiqatlar daha sanballı elmi nəticələrin əldə olunmasına gətirib çıxarmışdır. Əvvəla, İradə Hüseynova akademik Cəlal Əliyevin Azərbaycan elminə gətirdiyi fotosintez hadisəsinin işığında bir çox elmi müddəaları ilk dəfə olaraq nəzəri cəhətdən irəli sürdü və ikincisi isə, Azərbaycanın Aran bölgəsində qoyduğu eksperimentlərlə praktiki olaraq əldə etdiyi mühüm elmi nəticələr əsasında təsdiq etdi. İradə Hüseynovanın tədqiqatları sayəsində yeni buğda sortları kolleksiyası yarandı və təbiiq olunmağa başladı. Beləliklə, o, hələ elmlər doktorluğu diplomu olmamışdan əvvəl yaratdığı buğda sortlarının əkilib-beçerilməsini təşkil edərək, aldığı yeni sortların məhsuldarlıq cəhətdən də səmərəli olduğunu isbat etmişdir. Bu isə konkret olaraq o demək idi ki, molekulyar biologiya elmi sahəsində yeni nəzəri fərziyyələr elmi cəhətdən dərk və şərh etməyin öhdəsindən layiqincə gələn İradə Hüseynova artıq cavan yaşlarından başlayaraq Azərbaycan Respublikasının ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunmasında iştirak etmiş və buna özün

nün töhfələrini vermişdir. Beləliklə, İradə Hüseynovanın 2004-cü ildə, 39 yaşında "Buğdanın fotosintetik membranının pigment-zülal komplekslərinin formalaşması və yığılmasının molekulyar-genetik mexanizmləri" mövzusunda böyük uğurla müdafiə etdiyi doktorluq dissertasiyası molekulyar biologiya sahəsində yeni elmi hadisə kimi qəbul olunmuşdur. Praktiki tərəfi ilə bir yerdə alimin dünyanın molekulyar biologiya sahəsində ən nüfuzlu elmi jurnallarında çap olunan məqalələri nəinki onun müəllifinə, sözün gerçək mənasında, Azərbaycan biologiya elminə inam və ehtiram qazandırmışdır. Biologiya elmləri doktoru İradə Hüseynova ölkəmizdə molekulyar biologiya sahəsində ciddi elmi nəticələri olan alim kimi qəbul edilmiş, Azərbaycandan kənarlarda da bu sahəni təmsil edən tədqiqatçı olaraq tanınmışdır.

Akademik İradə Hüseynovanın elmə gətirdiyi əsas yeniliklər ilk növbədə Azərbaycan və dünya biologiya elmi

üçün yeni olan ali bitkilərin fotosintetik üsullarla sintez edilməsi əsasında pigment-zülal komplekslərinin genetik xüsusiyyətlərinin araşdırılıb öyrənilməsindən və təbiiq edilməsindən ibarət olmuşdur. Bu işə tədqiqatçıdan mövzu ilə əlaqədar dünya təcrübəsini öyrənməklə bərabər, daha çox Azərbaycan florasının yerli şəraitini, torpaq strukturunu, iqlim xüsusiyyətlərini, su ehtiyatlarını da tədqiq edib araşdırmağı tələb edirdi. İradə Hüseynova fəlsəfə doktorluğu və elmlər doktorluğu dissertasiyasının əhatə etdiyi problemləri öyrəniş işləyərək kompleks tədqiqatlar aparmaq təcrübəsinə yiyələnmiş, elmi sahələrarası araşdırmalar aparmaqla ölkəmiz üçün əhəmiyyətli olan elmi nəticələrin alınmasına nail ola bilmişdir.

Akademik İradə Hüseynovanın axtarışları sayəsində rəqəmsal fenotipləmə texnologiyasından istifadə etməklə bitkilərin fizioloji vəziyyəti qeyri-invaziv olaraq qiymətləndirilmişdir. RNAseq metodu ilə stressə davamlı və həssas buğda genotiplərində quraqlıq və istilik stresləri ilə induksiya olunan transkriptom analizləri akademik İradə Hüseynova həyata keçirmişdir. Onun söyləyi nəticəsində yabarı və mədəni paxlalı bitkilərdə elm üçün yeni nanovirus identifikasiya edilmiş və onun tam genomu alınmışdır. Dünya elmində ilk dəfə olaraq fitoplazmalar üçün növlərarası rekombinasiya da İradə Hüseynova tərəfindən müəyyən edilmiş, "Reptalus noahii" həşərat növünün "Candidatus Phytoplasma solani" fitoplazmasını yayması aşkar olunmuşdur.

Bundan başqa, İradə Hüseynova ali bitkilərin molekulyar-genetik xüsusiyyətlərini də öyrənərək dünya elmində özünəqədərki modelləri qətiyyətlə təkrar etməmək, apardığı tədqiqatların və təcrübələrin daxili məntiqindən və realılıqlarından doğan nəzəri qənaətlərə gəlmişdir. Buna görə də İradə Hüseynovanın tədqiqatları təkcə praktik tərəfi, yəni yeni buğda sortlarının alınması ilə deyil, həm də həmin buğda sortlarının kimyəvi-bioloji xüsusiyyətlərini nəzəri cəhətdən kəşf edilməsi ilə də seçiyələri. O, molekulyar biologiya elmi sahəsində nəzəri tərəfi ağır gələn seleksiyaçı-genetik kimi qəbul olunur. Buna görədir ki, akademik İradə Hüseynova tədqiqatlarının əhatə dairəsi geniş olan, molekulyar biologiya ilə yanaşı, seleksiya, genetik,

biokimya, torpaqşünaslıq, iqlimşünaslıq kimi elm sahələrini özündə cəmləşdirən görkəmli alim kimi tanınır. Sözün həqiqi mənasında, akademik İradə Hüseynova geniş elmi dünyagörüşə malik kompleks tədqiqatlar müəllifi kimi özünəməxsus böyük nüfuz qazanmışdır.

O öz tədqiqatları əsasında gəldiyi mühüm elmi nəticələrin həm araşdırma metodologiyasını, həm də təbiiq mexanizmlərini işləyib hazırlamışdır. Bu işə öz növbəsində alimin elmi ideyalarının davamlılığını təmin etmiş, təbiiq imkanlarını artırmışdır. İradə Hüseynova, həmçinin, aldığı buğda sortları əsasında gəldiyi nəticələrin, irəli sürdüyü təkliflə

rin biotik stresslərə və risklərə dözümlü-lüyünü də müəyyən etməklə tədqiqatlarının dayanıqlılığını təmin etmişdir. Təsədüfi deyil ki, hazırda Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin Əkinçilik İnstitutunun təbiiq və təklif etdiyi ali bitkilər sırasında İradə Hüseynovaya məxsus yeni sortlar dayanıqlı və əhəmiyyətli olması ilə seçilir. Ölkəmizin elmi ictimaiyyəti və bu sahədən olan dünya alimləri akademik İradə Hüseynovanın yüksək qiymətləndirirlər. İradə Hüseynovanın adı molekulyar biologiya istiqamətində əsərlərinə ən çox istinadlar edilən alimlər sırasındadır.

Əmək fəaliyyəti bütünlüklə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə bağlı olan İradə Hüseynova 1987-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin kimya fakültəsini fərqlənmə diplomu ilə bitirdikdən sonra Milli Elmlər Akademiyası Botanika İnstitutunun aspiranturasında molekulyar biologiya ixtisası üzrə təhsilini davam etdirmişdir. O, 1991-ci ildə AMEA Botanika İnstitutunun "Məhsuldarlığın fundamental problemləri" şöbəsində kiçik elmi işçi kimi fəaliyyətə başlamış, burada laboratoriya müdiri vəzifəsinə qədər şərəfli yol keçmişdir. İradə Hüseynova molekulyar biologiya üzrə 2009-cu ildə professor elmi adını alan ən cavan alimlərdən biri olmuşdur. Elmi əsərləri ilə ölkəmizdə və kənarada tanınaraq, 2007-ci ildə AMEA-nın müxbir üzvü, 2014-cü ildə isə həqiqi üzvü seçilmişdir. 49 yaşında ikən Milli Elmlər Akademiyasının akademik elmi rütbəsinə layiq görülmüş İradə Hüseynova bu yüksək elmi rütbənin tələblərinə layiqli səviyyədə cavab verən Azərbaycan alimi kimi özünü təsdiq etmişdir. Avropanın "Springer" kimi nüfuzlu nəşriyyatında, yüksək beynəlxalq reytingdə malik olan "Skopus" şəbəkəsinə daxil olan jurnallarda çap olunan elmi əsərləri Azərbaycan molekulyar biologiya elminin mühüm elmi nailiyyətləri sırasındadır.

İradə Hüseynova həm də bacarıqlı elm təşkilatçısıdır. Görkəmli elm xadimi 2016-cı ildən AMEA-nın tərkibində təsis edilən Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun yaradıcısıdır. O, ölkə üçün yeni olan bu elmi istiqamətdə müstəqil bir elmi tədqiqat institutunun elmi-təşkilatı əsaslarını işləmişdir. Hazırda akademik İradə Hüseynova bu institut Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin tərkibindədir,

tanınmış elmi mərkəzlərdən biri sayılır. Bu elm ocağı tədqiqat institutu ölkə üzrə molekulyar biologiya üzrə tədqiqatları təşkil etmək və əlaqələndirməklə yanaşı, bir neçə mühüm istiqamətdə beynəlxalq laboratoriyalar quraraq, həmin elmi tədqiqat laboratoriyalarının normal fəaliyyətini təmin edərək, beynəlxalq elmi əməkdaşlığa da mühüm töhfələr verməkdə davam edir. Yeni nəsil elmi kadrların hazırlanmasında da akademik İradə Hüseynovanın rəhbərlik etdiyi Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun mühüm nəticələri vardır. Hazırda institutun gənc doktorant və dissertantları Oksford, Kembridj Universitetləri kimi çox nüfuzlu ali təhsil və elm ocaqlarında doktorantura təhsillərini davam etdirir və ya stajor kimi ixtisaslarını artırır.

Akademik İradə Hüseynova 2018-ci ildən etibarən Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının vitse-prezidenti kimi də müstəqil dövlətimizdə elmin inkişafı yollarında yorulmadan çalışmaqdadır. O, yorulmaz elmi-təşkilatı fəaliyyəti ilə respublika üzrə biologiya, tibb və aqrar elmlər sahəsində elmi tədqiqatların təşkili, əlaqələndirilməsi, istiqamətləndirilməsi, mühüm elmi nəticələrin ümumiləşdirilməsi, ölkə əhəmiyyətli təkliflərin hazırlanması və həyata keçirilməsi işinə

bütün qüvvə və bacarıqlarını sərf edir. Akademik İradə Hüseynova AMEA-nın Biologiya və Tibb Elmləri Bölməsinə və həmin Bölmənin Elmi Şurasına uğurla rəhbərlik etməklə, ölkə üzrə bu istiqamətdə bacarıqlı bir koordinator funksiyasını da məqsədyönlü şəkildə həyata keçirir. Uzun illər Biologiya və Tibb elmləri üzrə Problem Şuraya rəhbərlik etmiş akademik İradə Hüseynova müxtəlif elmi tədqiqat institutlarında və ali təhsil müəssisələrində doktorant və ya dissertant kimi fəaliyyətə başlamış gənc nəslin elmi istiqamətlərini, tədqiqat problemlərini, dissertasiya mövzularının dünya elmində gedən proseslərlə, ölkəmizin inkişaf strategiyasına və milli prioritetlərinə uyğun şəkildə qurulmasının sistemini yaratmış və icra etmişdir.

Görkəmli alimin baş redaktoru olduğu "Hayat elmləri və Biotibb" jurnalı ixtisas üzrə ölkəmizdə əsas elmi nəşrdir, beynəlxalq elmi mühitdə isə tanınan jurnal kimi nüfuz qazanmışdır. O, Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar ixtisasları üzrə Dissertasiya Şurasına da bacarıqla rəhbərlik edir. Azərbaycan Respublikasının "Qırmızı kitab"ının üçüncü nəşrinin yüksək elmi səviyyədə hazırlanması akademik İradə Hüseynovanın rəhbərliyi ilə həyata keçirilmişdir.

Akademik İradə Hüseynova UNESCO-nun Bioetika, Elmi Biliklərin və Texnologiyaların Etikası üzrə Azərbaycan Milli Komitəsinin sədr müavini olaraq təbiət elmi sahəsində ölkəmizdə qazanılmış nailiyyətlərin beynəlxalq aləmə çıxarılması, integrasiya olunması üçün əhəmiyyətli addımlar atır. O, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının "Məruzələr", "Elm və həyat" jurnallarının redaksiya heyətlərinin üzvü kimi də elmin inkişafına öz töhfələrini verir.

Hazırkı şəraitdə akademik İradə Hüseynova 2021-ci ildə yaradılmış və işğaldan azad edilmiş ərazilərdə mövcud problemlərin mərkəzləşdirilmiş qaydada həll edilməsi üzrə Əlaqələndirmə Qərarlarının nəzdində fəaliyyət göstərən İdarələrə Mərkəzin Ekoloji məsələlər üz-

rə işçi Qrupunun üzvü kimi regionda elmi tədqiqatların bərpası və gücləndirilməsinə, tədbirlərin təşkil edilməsinə də məsuliyyətlə xidmət edir. O, dəfələrlə Qarabağda və Şərqi Zəngəzurdakı keçirilən tədbirlərdə məruzələrlə çıxış etmiş, təkliflər irəli sürmüşdür. Milli Elmlər Akademiyası və Elm və Təhsil Nazirliyinin elmi-tədqiqat institutlarında aparılan tədqiqatların Qarabağda və Şərqi Zəngəzurdakı gedən proseslərlə əlaqələndirilməsi məsələləri də akademik İradə Hüseynovanın gündəlik işində mühüm yer tutur.

Akademik İradə Hüseynova 15-dən çox beynəlxalq və ölkə tədbirinin, o cümlədən, Ulu Öndər Heydər Əliyevin və akademik Zərifə xanım Əliyevanın 100 illik yubileylərinə, COVID19-a və Qarabağa elmin "Böyük Qayıdışı"na həsr edilmiş elmi konfransların işinə rəhbərlik etmiş, Beynəlxalq Fotosintez Cəmiyyətinin bir neçə konfransının məsul katibi və təşkilat komitəsinin üzvü olmuşdur.

Azərbaycan alimi Fotosintez Tədqiqatları üzrə Beynəlxalq Cəmiyyətin, Avropa Biokimyəçilər və Molekulyar Bioloqlar Cəmiyyətinin (FEBS), Avropa Bitki Bioloqları Cəmiyyətinin (FESBP), Azərbaycan Biokimyəçilər və Molekulyar Bioloqlar Cəmiyyətinin Rəyasət Heyətinin, Azərbaycan Botanika və Bitki Fizioloqları cəmiyyətlərinin üzvü kimi beynəlxalq elmi qurumlarda ölkəmizi layiqincə təmsil edir.

Aydın siyasi mövqeyə malik olan akademik İradə Hüseynova elmi fəaliyyətlə dövlətçilik təfəkkürünün, azərbaycançılıq ideyasının vəhdətini özündə cəmləşdirən görkəmli elm xadimi kimi respublikamızın ictimai həyatında da yaxından iştirak edir. Azərbaycan cəmiyyəti onu ölkəmizdə qadın hərəkatının fəal üzvlərindən biri kimi tanıyır. O, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Alim Qadınlar Cəmiyyətinin işinin yüksək səviyyədə qurulması üçün səy və bacarığını əsirgəmir. Təbiət elmləri sahəsində maarifləndirmə işlərinin təşkilində də akademik İradə Hüseynovanın mühüm xidmətləri vardır.

İradə Hüseynova 500-ə yaxın, o cümlədən yüksək impact faktorlu jurnallarda çap olunmuş 100-dən artıq elmi məqalənin, 7 monoqrafiya, 4 kitab, 6 buklet, 13 kitab fəslı, 1 metodik vəsait və 2 patentin müəllifidir. Alimin elmi araşdırmalarının nəticələri dünyanın müxtəlif ölkələrində keçirilmiş beynəlxalq konqres, konfrans və simpoziumlarda təqdim olunmuş və bir sıra nüfuzlu nəşrlərdə çap edilərək yayılmışdır.

Akademik İradə Hüseynova elmi kədr hazırlığı sahəsində də bir sıra mühüm nailiyyətlər əldə etmişdir. Onun elmi rəhbərliyi və məsləhətçiliyi ilə 11 fəlsəfə doktoru və 3 elmlər doktoru hazırlanmışdır.

Görkəmli elm xadimi molekulyar biologiya elmi sahəsindəki fundamental tədqiqatlarına və əldə edilən mühüm əhəmiyyətə malik elmi nəticələrinə görə akademik Cəlal Əliyevlə birlikdə AMEA-nın Həsən Bəy Zərdabi adına mükafatı (2014), "Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illiyi (1918–2018)" yubiley medalı (2019), "Bakı Dövlət Universitetinin 100 illiyi (1919–2019)" Azərbaycan Respublikasının yubiley medalı (2019), "Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin 100 illiyi (1921–2021)" Azərbaycan Respublikasının yubiley medalı (2021) ilə təltif olunmuşdur. O, həmçinin "Heydər Əliyevin 100 illiyi (1923–2023)" yubiley medalı (2024) və "Ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində fərqlənməyə görə" Azərbaycan Respublikasının medalını (2023) almışdır. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyəti akademik İradə Hüseynovanın xidmətlərini bir neçə dəfə Fəxri Fərmanla rəğbətəndirmişdir.

Beynəlxalq aləmdə elmi əsərləri ilə diqqəti cəlb edən akademik İradə Hüseynova lqitəsadi Əməkdaşlıq Təşkilatının 2023-cü il üçün elm və texnologiya sahəsi üzrə xüsusi mükafatına, Rusiya Təbiət Elmləri Akademiyasının "EkoMir-2024" beynəlxalq ekologiya mükafatına layiq görülmüşdür.

Fundamental akademik elmin yeni nəslinin layiqli nümayəndəsi, görkəmli bioloq alim, tanınmış elm təşkilatçısı akademik İradə Hüseynova ölkəmizdə başlanmış yeni tarixi şəraitdə Azərbaycan elminin, Milli Elmlər Akademiyasının daha da inkişaf etdirilməsi yollarında yorulmadan və inamla fəaliyyət göstərməkdə davam edir.

İsa HƏBİBBƏYLİ,
AMEA-nın prezidenti, akademik

AMEA və «Azərenerji» ASC arasında əməkdaşlıq perspektivləri müzakirə olunub

AMEA-nın Fizika-Riyaziyyat və Texnika Elmləri Bölməsinin (FRTEB) Ümumi yığıncağının növbəti iclası keçirilib.

“Azərenerji” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin (ASC) Azərbaycan Elmi-Tədqiqat və Layihə-Axtarış Energetika İnstitutunda baş tutan iclasda FRTEB üzrə AMEA-nın həqiqi və müxbir üzvləri, bölmənin ehatə etdiyi elmi müəssisələrin baş və icraçı direktorları, eləcə də “Azərenerji” ASC-nin məsul şəxsləri və müvafiq mütəxəssisləri iştirak ediblər.

Əvvəlcə FRTEB üzvləri “Azərenerji” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin yeni qurulan Baş idarəetmə, elm, tədris və laboratoriya kompleksi, Tədris mərkəzi, Laboratoriya mərkəzi və 500 nəfərlik Energetiklərin Mədəniyyət Mərkəzi ilə tanış olublar.

Tədbiri giriş sözü ilə “Azərenerji” ASC prezidentinin ümumi işlər üzrə müşaviri Vüqar Əliyev açaraq Ulu Öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə energetika sahəsində həyata keçirilən mühüm islahatlardan, strateji tədbirlərdən danışıb. Bildirib ki, bu gün elektroenergetika sektoru Prezident İlham Əliyevin xüsusi diqqət və qayğısı sayəsində davamlı inkişaf edir və özünün yeni yüksəliş mərhələsinə yaşayır. Vüqar Əliyev tədbirdə müzakirə olunaçaq mövzuların əhəmiyyətini qeyd edərək, FRTEB-in toplantısının “Azərenerji” ASC-də keçirilməsinin birgə əməkdaşlığın inkişafı baxımından xüsusi məna kəsb etdiyini deyib.

Sonra AMEA-nın vitse-prezidenti, FRTEB-in Ümumi yığıncağının sədri akademik Rasim Əliquliyev çıxış edərək AMEA ilə “Azərenerji” ASC arasında əməkdaşlıq əlaqələrinin qurulmasını yüksək qiymətləndirib. O, bu kimi münasibətlərin Azərbaycanın elektroenerji sisteminin idarə olunmasında praktiki və tətbiq yönümlü məsələlərin həlli üçün geniş imkanlar açacağına inanımı ifadə edib.

Müasir dövrdə baş verən global transformasiyalara diqqət çəkən akademik Rasim Əliquliyev dünya miqyasında rəqəmsal və yaşıllıq transformasiyalar, yaşıl enerji siyasəti və enerji təhlükəsizliyi məsələlərinin strateji önəm daşdığını vurğulayıb. Qeyd edib ki, bütün bu realiaqları nəzərə alaraq Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkədə enerji təhlükəsizliyinin təmin olunması, alternativ və bərpaolunan enerji mənbələrinin inkişafı, ənənəvi enerji sistemlərinin təkmilləşdiril-

məsi istiqamətində ardıcıl və məqsəd-yönlü dövlət siyasəti həyata keçirilir.

Akademik Rasim Əliquliyev ölkəmizdə global çağırışlara adekvat olaraq yürüdülmüş dövlət siyasətinin mühüm tərkib hissələrindən birinin də dövlət başçısının cari il martın 19-da imzaladığı “Azərbaycan Respublikasının 2025-2028-ci illər üçün sənəti Intel-ekt Strategiyası” olduğunu, bu strate- giyanın həyata keçirilməsinin elmi po- tensialın enerji sektoruna tətbiqini də zəruri etdiyini bildirib.

“Bu gün bütün alim və mütəxəssis-lər, müvafiq dövlət orqanlarının məsul nümayəndələri ölkə başçısının çağırışlarını rəhbər tutaraq öz səylərini bir- ləşdirməli, Azərbaycanın global enerji təhlükəsizliyi sistemində rolunun güc- ləndirilməsi istiqamətində qarşıda du- ran problemləri müəyyənləşdirməli və ölkənin enerji siyasətinə töhfə vermə- lidir”, - deyərək akademik Rasim Əliquliyev vurğulayıb.

Daha sonra AMEA-nın akademik- katibi, ETN Fizika İnstitutunun baş di- rektoru akademik Arif Həşimov “Azər- baycan Respublikasının enerji təhlükə- sizliyinin təmin olunmasının aktual elmi-praktiki problemləri və həlli yolları haqqında” adlı məruzəsini təqdim edib. O, XXI əsrdə enerji təhlükəsizliyi anlayışının daha ehatəli məna kəsb etdiyini söyləyərək bildirib ki, enerji təhlükəsizliyinin məqsədi fərdin, cə- miyyətin və dövlətin enerji resursları- nın etibarlı qorunmasını təmin etmək- dən ibarətdir.

Məruzəçi son illər istehsal və ene- ji sərfiyyatı da daxil olmaqla, enerjiyə olan ehtiyacın azaldılması və məhsul- darlığın artırılması məsələlərinin bö- yük aktuallıq kəsb etdiyini qeyd edərək, alternativ enerji resurslarının orta- ya çıxarılması və texnologiyaların inki- şaf etdirilməsinin də bununla əlaqədar olduğunu bildirib.

AMEA-nın müşaviri akademik Adil Qəribov “Global ekoloji problemlər kontekstində energetikanın durumu və perspektivləri” mövzusunda məruzə ilə çıxış edərək vurğulayıb ki, hazırda ölkələrin inkişaf səviyyəsinin göstərici faktorlarının əsaslarından biri adam- başına düşən enerji istehlakı qiyməti- dir. O, atmosferdə CO₂-nin qatılığıının son 150 ildə dəyişmə kinetikasi, CO₂-in atmosferdə mövcud miqdarının tə- bii mənbələri, atmosferdə olan CO₂-nin sərf olunması prosesləri, karbon- suz alternativ enerji qurğularında alın- nan elektrik enerjisinin qiymətləri, Azərbaycanda əsas enerji mənbələri

və onların ehtiyatları haqqında məlu- matları diqqətə çatdırıb.

Daha sonra “AzərEnerji” ASC-nin vitse-prezidentinin birinci müavini Yusif Qarayev “Azərbaycan enerji sistemi 2025 - İcra edilmiş layihələr” mövzu- sunda məruzəsini təqdim edib. O, “AzərEnerji” ASC-nin fəaliyyət istiq- amətləri haqqında məlumat verərək bil- dirib ki, elektroenergetikamızın bu- günkü səviyyəyə çatması, müasir tex- niki avadanlıqlarla təchiz olunaraq rə- qəmsallaşdırılması, alternativ və bər- pa olunan enerjinin prioritet sahəyə çevrilməsi, yeni elektrik stansiyaları- nın inşa olunması, yüzlərlə yarımstan- siyanın tikilərək yenidən qurulması, min kilometrəlxə müxtəlif gərginlikli elektrik veriliş xətlərinin çəkilməsi və digər bu kimi məsələlər Prezident İl- ham Əliyevin davamlı enerji strategi- yasının həyata keçirilməsinin təzahü- rüdür.

Müzakirələrdə çıxış edən AMEA- nın müşaviri akademik Telman Əliyev, Biofizika İnstitutunun baş direktoru AMEA-nın müxbir üzvü Oktay Qası- mov, Radiasiya Problemləri Institutu- nun baş direktoru AMEA-nın müxbir üz- vü İslam Mustafayev, İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunun şöbə mü- dire AMEA-nın müxbir üzvü Ramiz Əli- quliyev, həmin institutun şöbə müdiri AMEA-nın müxbir üzvü Məsumə Məmmədova, Fizika İnstitutunun labo- ratoriya rəhbəri AMEA-nın müxbir üz- vü Vəli Hüseynov, “AzərEnerji” ASC- nin İstehsal prosesinin analizi xidmə- tinin rəhbəri Bəxtiyar Məmmədov, Azərbaycan Elmi-Tədqiqat və Layihə- Axtarış Energetika İnstitutunun direk- tor müavini Aytək Babayeva, həmin institutun Enerji sistemi etibarlılığı və ifrat gərginlikdən mühafizə şöbəsinin aparıcı elmi işçisi k.e.d. Valeh Nəsi- bov məruzələrə dair sual və təkliflərini səsləndiriblər.

Sonda akademik Rasim Əliquliyev çıxış edərək “Azərenerji” ASC-nin fə- liyyətini və burada həyata keçirilən la- yihələri yüksək qiymətləndirib, tədbirin mühüm nəticələrlə yadda qalacağına əminliyini ifadə edib. Alim “Azərenerji” ASC ilə AMEA arasında əməkdaşlığın sistemli, ardıcıl şəkildə davam etdiril- məsi, kadr və təcrübə mübadiləsinin aparılması məqsədilə Yol xəritəsi və Fəaliyyət planının hazırlanmasının zər- uriliyini qeyd edib. O, alim və ziyalılar enerji sahəsində mövcud problemlərin həlli istiqamətində fəallıq nümayiş et- dirməyə, öz intellektual potensiallarını, fikir və təkliflərini bölüşməyə çağırıb.

Akademik İradə Hüseynova: «Qarabağ və Şərqi Zəngəzur üçün ayrıca «Qırmızı kitab»ın hazırlanması mühüm əhəmiyyət kəsb edir»

Hazırda Qarabağ və Şərqi Zəngəzur rayonları üçün ayrıca “Qırmızı ki- tab”ın hazırlanması və nəşr edilməsi ilə bağlı konkret hüquqi-normativ qərar mövcud olmasa da, bu istiqamətdə mövcud elmi və institusional fəaliyyətlər gələcəkdə belə bir sənədin hazırlanmasının elmi və strateji baxımdan zəruriliyini açıq şəkildə nümayiş etdirir.

Bunu müsahibəsində Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının vitse-prezidenti, Elm və Təhsil Nazirliyi Molekulyar Biologiya və Bio- texnologiyalar İnstitutunun baş di- rektoru akademik İradə Hüseynova deyib.

Akademikin sözlərinə görə, Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirli- yi, Azərbaycan Milli Elmlər Akade- miyası, Elm və Təhsil Nazirliyinin nəzdində fəaliyyət göstərmiş aidiy- eti elmi tədqiqat institutlarının son illərdə həmin regionlarda həyata ke- çirdikləri ekspedisiya və monitoring fəaliyyəti, tanınmış alim-mütəxə- ssislər tərəfindən irəli sürülmüş təkliflər, həmçinin aparılan bərpa-bioloji tədqiq- atlar bu ideyanın gerçəkləşdirilməsini daha da aktuallaşdırır: “Vətən müharib- əsində əldə edilmiş tarixi Zəfərdən, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün və su- verenliyinin tam bərpasından sonra həmin ərazilərdə genişmiqyaslı floristik və faunistik tədqiqatlar aparılıb. Tədqiqatlar nəticəsində Qarabağda və Şərqi Zəngəzurdə əvvəllər qeydə alınmamış bir sıra nadir, endemik və relikv növlər aşkarlanıb və onların arealları dəqiqləşdirilib. Həmin növlərdən bəziləri beynəlxalq mühafizə statusuna malik olmaqla yanaşı, Azərbaycan Respublikasının “Qırmızı kitab”ının III nəşrində də yer alıb. Hazırkı mərhələdə həmin nəşrdə Qarabağ regionundan təxminən 60 növ əks edilib, həmçinin 150-dən artıq nö- vün nadir və itmək təhlükəsində olduğu elmi əsaslarla müəyyən edilib. Tədqiqatların nəticələrinə əsasən, həmin növlərin bioekoloji xüsusiyyətləri öyrənilib, yayılma coğrafiyası, populyasiya dinamikası və onların təbiətdəki mühafizə vəziyyəti qiymətləndirilib. Əldə olunan məlumatlar beynəlxalq mühafizə me- yarlarına, o cümlədən Beynəlxalq Təbiəti Mühafizə İttifaqının kriteriyalarına uyğun olaraq sistemləşdirilib və diaqnostik monitoringlər vasitəsilə ekoloji ris- klər müəyyənləşdirilib”.

İradə Hüseynova diqqətə çatdırıb ki, Qarabağda və Şərqi Zəngəzurdə hə- yata keçirilən genişmiqyaslı yenidənqurma və bərpa layihələri fonunda bio- müxtəlifliyin mühafizəsi məsələsi dövlətin ekoloji siyasətinin mühüm prioritet- lərindəndir. “Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərinə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı”nda da ekosistem xidmətlərinin bərpa- sı, nadir növlərin qorunması və ətraf mühitə inteqrasiyalı yaşayışa əsas strateji məqsədlərdən biri kimi göstərilir. Bu baxımdan, Qarabağ və Şərqi Zəngə- zur üçün ayrıca regional “Qırmızı kitab”ın hazırlanması təkcə elmi deyil, həm də ekoloji, hüquqi və sosial aspektlərdən mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Belə bir sənəd bölgənin bioloji ehtiyatlarının səmərəli idarə olunmasına, nadir və təh- lükə altında olan növlərin daha dəqiq təsnifatına və onların mühafizəsinin opti- mallaşdırılmasına xidmət edəcək. Eyni zamanda, həmin təşəbbüs beynəlxalq səviyyədə Azərbaycanın ekoloji öhdəliklərinin yerinə yetirilməsinə və regionun transsərhəd biomüxtəliflik kontekstində təhlilinə də töhfə verə bilər. “Bu istiq- amətdə ilkin addımlardan biri kimi Elm və Təhsil Nazirliyi Botanika İnstitutu tə- rəfindən hazırlanmış “Qarabağın nadir və nəslə kəsilməkdə olan növləri barə- də məlumat kitabı”nda regionda yayılan nadir və itmək təhlükəsində olan 41 fə- siləyə aid 87 növ haqqında məlumat və şəkillər əks olunub. Son illərdə həmin institutun əməkdaşları regionda bir neçə yeni bitki, o cümlədən Zəngilan rayo- nundan Azərbaycan florası üçün Xarıbülbül cinsinin nadir və itmək təhlükəs- ində olan iki yeni növünü aşkar ediblər. Böyük Zəfərdən sonra Qarabağın bitki müxtəlifliyi ilə bağlı tədqiqatların aparılmasında, həmçinin Elm və Təhsil Nazir- liyi Dendrologiya İnstitutu, Gəncə Dövlət Universitetinin Botanika kafedrası və digər elmi qurumların da əhəmiyyətli rolu olub”, - deyərək akademik vurğulayıb.

Akademik bildirib ki, nəticə etibarilə, Qarabağın və Şərqi Zəngəzur regio- nunun təbiəti yalnız ölkənin milli sərvəti deyil, həm də Qafqazın ekoloji davam- lılığı baxımından strateji əhəmiyyətə malikdir. Ona görə də bu ərazilər üçün ay- rıca “Qırmızı kitab”ın hazırlanması və tətbiqi həm ekosistemlərin bərpası baxı- mından, həm də gələcək nəsillərə təbii irsin ötürülməsi baxımından aktual və zəruri məsələ kimi dəyərləndirilməlidir.

Tacikistanda Azərbaycan Ədəbiyyatı Guşəsi açılıb

AMEA-nın Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun direktoru akademik Teymur Kərimli Tacikistan Milli Kitabxanasında Azərbaycan Ədəbiyyatı Guşəsinin açılış məra- simində iştirak edib.

Tacikistanda Azərbaycan Mə- dəniyyəti Günləri çərçivəsində ke- çirilmiş tədbirdə alim “Nizami Gəncəvi və Əbdürrəhman Cami” mövzusunda məruzə edib, çıxışın- da Şərqi iki böyük dühası, Azər- baycan və tacik-fars ədəbiyyatının

görməli nümayəndələri olan Ni- zami Gəncəvi və Əbdürrəhman

Caminin ədəbi irsindən, onların poetik üslubu və yaradıcılıq məziy-

yətlərindən söz açıb. Bildirib ki, əsərlərində insanpərvərliyi, huma- nizm və səxavəti tərənnüm edən bu iki ustad hər zaman ədaləti, mərhəməti və düzlüyü üstün tut- muş, onların sülh və tərəqqiyə ça- ğıran qiymətli mirası isə bəşəriy- yət üçün zəngin həyat məktəbinə çevrilmişdir.

Tədbirdə, həmçinin Azər- baycanın mədəniyyət nazirinin müşa- viri Oleq Əmirbəyov, Azərbaycan Milli Kitabxanasının direktoru Kə- rim Tahirov, Tacikistan Milli Kitab- xanasının direktoru Farzalizada

Cumaxon, eləcə də hər iki ölkənin elmi-ictimai xadimləri və media nümayəndələri iştirak edib, Azər- baycan Ədəbiyyatı Guşəsinin xa- ricdə yaşayan azərbaycanlıların, o cümlədən yerli vətəndaşların ölkə- nin görkəmli ədəbi-ictimai xadim- lərinin əsərləri ilə daha yaxından tanış olması üçün fürsət yaratdığını vurğulayıblar.

Qeyd edək ki, guşədə oxuculara 250-dən çox nəşr təqdim edilib. Bu- rada Azərbaycanın tarixi, mədəniy- yəti, ədəbiyyatı və müasir inkişafına dair nəşrlər yer alıb.

Arxeologiyamızın böyük təmsilçisi

Azərbaycan elmi fədakar və tanınmış tədqiqatçıların araşdırmaları sayəsində beynəlxalq səviyyədə tanınır və onun tədqiqatçıları da tanır. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının 80 illiyinin qeyd edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 18 mart 2025-ci il tarixli Sərəncamında qeyd olunduğu kimi, "...elmin zamanın tələblərinə uyğun prioritet problemlərinin araşdırılması, ən müxtəlif elmi istiqamətlər üzrə yüksək hazırlıqlı kadrların yetişdirilməsi, elmi məktəblərin formalaşdırılması və nüfuzlu beynəlxalq elm qurumları ilə qarşılıqlı əlaqələrin genişləndirilməsi" sayəsində arxeologiya elmini tanıdan görkəmli arxeoloq-alimlərdən olan AMEA-nın müxbir üzvü, tarix elmləri doktoru, professor Vəli Baxşəliyev Azərbaycan arxeologiyasının ən tanınmış nümayəndəsi, bu sahədə məktəb yaratmış alimlərdəndir. O, bütün elmi fəaliyyətini Naxçıvan diyarının qədim dövr tarixinin öyrənilməsinə həsr etmişdir. Onun tədqiqatları Naxçıvanın arxeoloji abidələrinin, həmçinin bu ərazidə yaşayan qədim tayfaların etnik mənsubiyyətinin öyrənilməsinə həsr olunmuşdur.

dəniyyətinin dövrəşdirilməsi ilə bağlı Neolit, Eneolit, Erkən və Orta Tunc dövrü abidələri üçün yeni dövrəşdirmə müəyyənəşdirib.

Tədqiqatçının elmi əsərləri əsasən Cənubi Qafqaz, Yaxın Şərq və Azərbaycanın arxeologiyasına aid mühüm problemlərinin araşdırılmasına həsr olunmuşdur. Bu əsərlərdə Naxçıvanın qədim mədəniyyətlərinin Urmiya hövzəsi və Şərqi Anadolu ilə sıx bağlı olduğu göstərilmiş, Zəngəzur və Dərələyəzin Azərbaycanda məskunlaşan qədim tayfaların fəaliyyət dairəsinə aid olduğu əsaslandırılmışdır.

Müəllifin həmkarları ilə birlikdə hazırladıqları "Qədim Şəhur", "Şəhur rayonunun tarixi", "Qədim Ordubad", "Qədim Culfa", "Sədərək", "Xələc", "Ərəbyengicə", "Şortəpə" və onlarla başqa tədqiqat əsərləri Naxçıvan diyarının müxtəlif bölgələrinin qədim yaşayış yerləri, nekropol və kurqanlar, ərazilərdə yaşayan tayfalar, onların iqtisadi həyatı, ərazilərin tarixi, arxeoloji və memarlıq abidələri haqqında dolğun məlumatlar verir. ABŞ, Fransa, Türkiyə və b. ölkələrin tədqiqatçıları ilə birgə yazdıqları kitab və monoqrafiyalar arxeoloji tədqiqatlar nəticəsində əldə edilmiş materialların ümumiləşdirilməsi nəticəsində mümkün olmuşdur. "Ovçulartəpəsi", "Kültəpə arxeoloji qazıntıları", "The archeology of Nakhchivan ten years of new discoveries" (Naxçıvan arxeologiyası: yeni kəşflərin onuncu ili), "Sioni mədəniyyəti Tumbultəpədə arxeoloji qazıntılar kontekstində" (üç dildə) və b. əsərlər V.Baxşəliyevin rəhbərliyi ilə aparılan arxeoloji qazıntılardan əldə olunan nəticələrin ümumiləşdirilməsidir. O, Azərbaycanın tarixi və arxeologiyası sahəsində 300-ə yaxın əsərin, o cümlədən xaricdə nəşr olunan 260 məqalənin, Scopus, Web of Science və başqa bazalara daxil olan 20-dən artıq məqalənin, 35 monoqrafiya və kitabın, dərəcələrinin müəllifidir. Təkcə 2024-cü ildə onun əsərlərinə 1091 istinad qeydə alınmışdır. Onun "Azərbaycan arxeologiyası", "Naxçıvanın arxeoloji abidələri", "Naxçıvanın tarixi abidələri", "Naxçıvanın qədim tayfalarının mənəvi mədəniyyəti", "Naxçıvanın Erkən Dəmir dövrü abidələri", "Duzdağın qədim duz mədənləri", "Gəmiqaya təsvirləri", "Dalmatəpə mədəniyyətinin mənşəyi", "Naxçıvan arxeologiyası yeni tapıntılar işığında", "Naxçıvanda arxeoloji tədqiqatlar", "Neolit və Erkən Eneolit dövründə Naxçıvanın iqtisadi-mədəni əlaqələri" (üç dildə), "Naxçıvantəpə yaşayış yerində arxeoloji tədqiqatlar" kimi kitab və monoqrafiyaları gərgin və məhsuldar tədqiqatların nəticəsində işıq üzü görüb.

Alimin tarixi milyon illərə dayanan Naxçıvanda apardığı arxeoloji tədqiqatların nəticələri "Naxçıvan ensiklopediyası" (iki cildə), "Naxçıvan abidələr ensiklopediyası" (iki dildə), "Naxçıvan tarixi" (üç cildə), "Dədə Qorqud yurdu - Naxçıvan tarixi-coğrafi və etnoqrafik atlas", "Naxçıvan tarixi atlası" və digər əsərlərin və xəritələrin hazırlanmasında istifadə edilib. Onun fəal iştirakı ilə Naxçıvan ərazisində qeydə alınmış 1217 arxeoloji, tarix və mədəniyyət abidəsi haqqında elmi məlumatlar hazırlanmış və pasportlaşdırılmışdır.

V.Baxşəliyev Azərbaycan tarix elmini, arxeologiyasını xarici ölkələrdə keçirilən beynəlxalq tədbirlərdə layiqincə təmsil edir. O, Paris, İstanbul, Tbilisi, Ankara, Ərzurum, Batum, Van, Omsk, Bakı, Təbriz və digər şəhərlərdə keçirilən beynəlxalq konfranslarda iştirak etmiş, əldə etdiyi elmi nailiyyətlərlə bağlı məruzələr etmişdir.

V.Baxşəliyev elmi tədqiqatlarla yanaşı, təhsil prosesinə də mühüm əhəmiyyət verir, yüksək ixtisaslı kadrların hazırlanmasında yaxından iştirak edir. O, uzun müddətdir ki, Naxçıvan Dövlət Universitetinin professoru kimi bakalavriat və magistrələrə Azərbaycan arxeologiyasından müəllimlik apardır, magistr dissertasiyalarına rəhbərlik edir. Vəli müəllim 2009-cu ildə dosent, 2018-ci ildə arxeologiya ixtisası üzrə professor elmi adı almışdır.

V.Baxşəliyev 2006-cı ildən AMEA Naxçıvan Bölməsində və A.A.Bakıxanov adına Tarix və Etnologiya İnstitutunda yaradılmış Dissertasiya şuralarının üzvü kimi, yüksək ixtisaslı elmi kadrların hazırlanmasında iştirak edir. Onun rəhbərliyi ilə 10-dan artıq tədqiqatçı fəlsəfə və elmlər doktoru dissertasiyası müdafiə etmişdir. O rəsmi opponent kimi də dissertasiyaların dəyərləndirilməsində çıxış edir.

Prof. Vəli Baxşəliyev AMEA-nın Naxçıvan Bölməsinin Elmi Əsərləri (ictimai və humanitar elmlər) məcmuəsinin redaktor müavini və redaksiya heyətinin üzvüdür. O, həmçinin beynəlxalq "AMISOS", "Tarix" jurnalının redaksiya heyətinin üzvü, "Anatolian Research" jurnalının rəyçisi, TUBA-Ar jurnalının yazarıdır.

Vəli Baxşəliyev 2014-cü ildə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin fərmanı ilə "Tərəqqi" medalı, 2019-cu ildə "Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illiyi (1918-2018)" yubiley medalı, AMEA Rəyasət Heyətinin, AMEA Naxçıvan Bölməsinin Fəxri Fərmanları ilə təltif olunmuşdur.

Görkəmli tarixçi və arxeoloq alim Vəli Baxşəliyevi 70 illik yubileyi münasibəti ilə səmimi qəlbdən təbrik edir, ona möhkəm can sağlığı, elmi fəaliyyətində daha böyük nailiyyətlər arzulayırıq.

İsmayıl HACIYEV
AMEA Naxçıvan Bölməsinin sədri, akademik

Milli istiqlalın ədəbi simaları

Mayın 23-də AMEA-nın Naxçıvan Bölməsinin Rəyasət Heyətinin növbəti iclası keçirilib.

İclası AMEA Naxçıvan Bölməsinin sədri akademik İsmayıl Hacıyev açaraq gündəlikdəki məsələləri iştirakçıların diqqətinə çatdırıb.

Əvvəlcə İsmayıl Hacıyev İncəsənət, Dil və Ədəbiyyat İnstitutunun direktoru AMEA-nın müxbir üzvü Əbülfəz Quliyevi səmərəli elmi fəaliyyətinə görə və 75 illik yubileyi münasibətilə AMEA Naxçıvan Bölməsinin Fəxri fərmanı ilə təltif edib.

Bundan əlavə, İncəsənət, Dil və Ədəbiyyat İnstitutunun baş elmi işçisi filologiya elmləri doktoru, dosent Nuray Əliyeva Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının elmi-ictimai həyatında səmərəli fəaliyyətinə görə AMEA-nın Təşəkkürnaməsi ilə təltif olunub. Bölmə sədri həmin təşəkkürnaməni Nuray Əliyevaya təqdim edib, hər iki alimə gələcək elmi fəaliyyətlərində uğur arzulayıb.

Daha sonra İncəsənət, Dil və Ədəbiyyat İnstitutunun Ədəbiyyatşünaslıq şöbəsinin müdiri filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Ramiz Qasımov "Milli istiqlalın ədəbi simaları" mövzusunda məruzə edib.

Alim XIX-XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatında müstəqillik ideyasının formalaşması və inkişafına, xalqın milli oyanışına xidmət edən şair, nasir və maarifçilər barədə məlumat verib. Tənqidi düşüncənin formalaşmasında böyük rol oynamış S.Ə.Şirvani, Ü.Hacıbəyov və başqalarının fəaliyyətinin əsas cəhətlərinə nəzər salıb, satira və təmsillərin milli oyanışdakı rolundan bəhs edib.

Məruzənin ardınca AMEA Rəyasət Heyətinin "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının vəzifə nomenklaturunun təsdiq edilməsi haqqında" qərarı və Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının elmi müəssisə və təşkilatları, ali təhsil müəssisələrinə ünvanladığı məktub dinləyicilərin diqqətinə çatdırılıb.

Rəyasət Heyəti "Qərbi Azərbaycan: tarixi, mədəniyyəti və böyük qayıdış" beynəlxalq konfransının Təşkilat Komitəsinin tərkibini, həmçinin Tarix, Etnoqrafiya və Arxeologiya İnstitutunun Elmi şurasının yeni tərkibini təsdiq edib.

Gündəlikdəki digər elmi-təşkilati məsələlərin müzakirəsindən sonra akademik İsmayıl Hacıyev iclasa yekun vurub.

Gəncədən başlayan dövlətçilik salnaməsi

AMEA-nın Gəncə Bölməsində "Gəncədən başlayan dövlətçilik salnaməsi" mövzusunda respublika elmi konfransı keçirilib. Konfrans Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyəti, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Gəncə Bölməsi və onun Diyarşünaslıq İnstitutu tərəfindən təşkil olunub.

Tədbirə Bakı, Gəncə, Sumqayıt, Naxçıvan, Ağcabədi və Şabranın elmi-tədqiqat və ali təhsil ocaqları, eləcə də dövlət qurumlarından alim və mütəxəssislər qatılıb. Konfransda, həmçinin qardaş Türkiyənin təmsilçisi, elmlər doktoru, dosent Kənan Kırkpınar da iştirak edib.

Əvvəlcə iştirakçılar Ümummilli Lider Heydər Əliyevin AMEA-nın Gəncə Bölməsindəki büstünü ziyarət edərək, müasir dövlətçiliyimizin memarı və qurucusunun xatirəsinə ehtiramlarını bildirib, həmçinin 28 May - Müstəqillik Günü'nün xalqımız üçün əziz bir tarix olduğunu da yad edərək, abidənin qarşısına güllər qoyublar.

AMEA-nın Gəncə Bölməsinin konfrans zalının foyesində tarixi araşdırmalara dair nəşrlərə və arxeoloji materiallara baxış keçirilib.

Respublika konfransının plenar iclası Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin səsləndirilməsi, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin və torpaqlarımızın bütövlüyü uğrunda canlarından keçən şəhidlərimizin xatirəsinin bir dəqiqəlik sükutla anılması ilə başlayıb.

Sonra Gəncənin tarixi haqqında qısa videoçarx nümayiş etdirilib.

Respublika konfransını giriş nitqi ilə AMEA-nın Gəncə Bölməsinin sədri akademik Fuad Əliyev açaraq iştirakçıları salamlayıb, onun işinə uğurlar arzulayıb. O, Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin öyrənilməsinin və təbliğinin bu sahədə çalışan alim və tədqiqatçılarımızın başlıca vəzifələrindən olduğunu vurğulayıb və onların elmi fəaliyyətlərini ölkəmizin qüdrətlənməsinə töhfə kimi xarakterizə edib.

Akademik Fuad Əliyev əsas Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş müasir dövlətçilik strategiyasının onun layiqli davamçısı, möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyev tərəfindən uğurla və dünyanın hazırkı inkişaf qanunauyğunluqlarına uyğun surətdə davam etdirildiyini qeyd edib. Məhz Müzəffər Ali Baş Komandanın qüdrətli dövlət və ordu quruculuğunun təntənəsi kimi, onun rəhbərliyi altında, millətimizin həmrəyliyi və Azərbaycan əsgərinin misilsiz igidliyi sayəsində torpaqlarımızın bütövlüyünün tam bərqərar olduğunu vurğulayıb.

Milli dövlətçiliyimizə tarixin müxtəlif dövrlərində Gəncə şəhərinin böyük töhfələr verdiyini vurğulayan akademik F.Əliyev bu haqda Gəncə Bölməsi tərəfindən çox sayda monoqrafiya və məqalələrin çap edildiyini qeyd edib.

Konfransın moderatoru, AMEA-nın Gəncə Bölməsi Diyarşünaslıq İnstitutunun Tarix şöbəsinin müdiri tarix üzrə fəlsəfə doktoru dosent Nərgiz Rəsulova bu elmi tədbirin gedişi və texniki məsələləri haqda məlumat verib.

Gəncə şəhər İcra hakimiyyətinin şöbə müdiri Yadigar Bədəlov çıxışında İH başçısı Niyazi Bayramovun konfrans iştirakçılarına salamını çatdıraraq, bugünkü elmi konfrans alimlərin və tədqiqatçılarımızın tariximizin öyrənilməsində daha bir uğuru kimi dəyərləndirib. O, AMEA-nın Gəncə Bölməsinin şəhərimizin elmi və ictimai həyatında daim fəal müvqeyini qeyd edib.

Sonra məruzələr dinlənilib.

Respublika konfransının materialları ayrıca kitab şəklində nəşr olunub.

Qeyd edək ki, AMEA-nın bütün elmi-tədqiqat müəssisə və təşkilatlarında 28 May - Müstəqillik Günü münasibətilə silsilə tədbirlər keçirilib.

Qlobal və regional iqlim dəyişmələri fonunda Azərbaycanın real hidrometeoroloji şəraiti

Qlobal və regional iqlim dəyişmələri

Hazırda dünyada iki təbii problem varsa onun biri yer atmosferində baş verən qlobal iqlim dəyişmələri və ikinci onun təsirindən yaranan ekoloji, o cümlədən su problemi, su böhranıdır. Məlumdur ki, Yer kürəsində biosferin, canlı aləmin yaranmasında, formalaşmasında iqlim sistemi və hidrosfer xüsusi rol oynamışdır. Hazırda iqlimdə, iqlim sisteminə baş verən dəyişmələr bütövlükdə ətraf mühitə, biomüxtəlifliyə birbaşa təsir göstərir.

Müasir dövrdə dünya əhalisini, dövlət xadimlərini, elm adamlarını, beynəlxalq təşkilatları, narahat edən həyati vacib məsələlərdən biri yer atmosferində baş verən qlobal iqlim dəyişmələri və onun ətraf mühitə xüsusi tədbirlər həsr olunur ki, onların təsirinin dinamik artmasıdır. Həyati vacib belə problemlərin həllinə çoxsaylı beynəlxalq tədbirlər həsr olunur ki, onlardan birinə 11-22 noyabr 2024-cü il tarixdə Azərbaycanda keçirilən BMT-nin "İqlim dəyişmələri üzrə tərəflər konfransı" - ni aid etmək olar (COP-29).

Ümumdünya Meteorologiya Təşkilatının (UMT, mərkəzi ofisi Cenevrə şəhərində yerləşməklə 196 ölkə bu təşkilatın üzvüdür. Azərbaycan isə 1993-cü ildən bu təşkilatın həqiqi üzvüdür) məlumatlarına əsasən son 22 ilin 20 ili davamlı temperatur artması ilə müşahidə edilən isti illər hesab olunur. XX əsrin son on illiyi XXI - əsrin birinci və ikinci onillikləri tarixə ən isti onilliklər kimi düşmüşdür. Son 1500 ildə 2006-2024 illər tarixdə ən isti dövrlər olmuşdur. Artıq dünyanın hər yerində o cümlədən Azərbaycanda olan tarixi maksimal və digər meteoroloji parametrlərin rekord göstəriciləri müşahidə edilir. Bütün bu faktlar qlobal iqlim dəyişmələrinin geridönməzliyinin göstəricisidir. Bu dövrdə 2018 və 2024-cü illər tarixdə ən isti illər hesab olunur.

İqlim mürəkkəb sistem olmaqla onun dəyişmə səbəbi həm təbii, həm də antropogen amillərin təsiri ilə bağlıdır. Belə ki, Yer kürəsində sivilizasiya olmayanda da yerin iqlimində təbii dəyişmələr baş vermişdir. Bu baxımdan Günəşdə gedən fiziki proseslər, Yer in hərəkət trayektorialarında, maqnit qütblərində vaxtaşırı dəyişmələrin baş verməsi, güclü vulkan püskürmələri, tektonik proseslər, Günəşdə baş verən fiziki proseslər və s. təbii amillər kimi yerin iqliminin dəyişməsinə səbəb olur. Hazırda isə, antropogen mənşəli təsirlər bu prosesi daha da sürətləndirmişdir. Kənd təsərrüfatının, sənayenin və urbanizasiyanın genişlənməsi təbii olaraq yerdə enerji balansının dəyişməsinə təsir göstərir.

Azərbaycan ərazisinin iqlimi də qlobal iqlim sisteminin tərkib hissəsidir və bu sistemdə baş verən proseslər müxtəlif intensivliklə və müxtəlif zaman kəsiyində ölkənin iqlim şəraitinə təsir göstərir. Deməli iqlim dəyişmələrinin tədqiqi, onun iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrinə təsirinin öyrənilməsi və iqtisadi-təsərrüfat sisteminin adaptasiya imkanlarının araşdırılması Azərbaycan ərazisi və onun iqtisadiyyatı üçün də həllini gözləyən vacib problemə çevrilmişdir.

Azərbaycan ərazisində regional iqlim dəyişmələrinin təsirindən çoxillik normaya nisbətən (çox illik norma deyəndə UMT-nin təklif etdiyi 1961-ci ildən 1990-cı ilə kimi 30 illik dövrün orta çox illik temperatur göstəriciləri qəbul edilir) regional üzrə, müxtəlif yüksəklik intervalları və regionlar üzrə temperatur və yağıntı dəyişmələri göstərir ki Azərbaycanda çoxillik normaya nisbətən (norma 12,3°C). 2007 - 2023 - cü illərdə orta çox illik temperatur 13,5°C təşkil etmişdir. Yəni bu dövrdə temperatur artımı 1,2°C olmuşdur. (13,5-12,3=1,2). Yağıntılar isə müvafiq dövrlər üçün (norma 482 mm) azalaraq 445 mm təşkil etmişdir. Yəni 37 mm yağıntılarda azalma müşahidə edilir.

Fəsillər üzrə 2023-cü ildə bütün fəsillərdə orta fəslı temperaturlarının artmasına (qışda +2.1°C, yayda +2.0°C, payızda +1.4°C) baxmayaraq, yalnız yaz fəslində artma müşahidə edilməmişdir. Hətta 2023-cü ildə orta fəslı yaz temperaturu normadan -1.8°C aşağı olmuşdur. Oxşar vəziyyət son 20 ilin yaz fəslı temperaturlarında da qeydə alınmışdır. Məlum olmuşdur ki son 20 ildə bütün fəsillərdə orta fəslı temperaturların artmasına baxmayaraq yalnız yaz fəsillərində temperaturlarda artım müşahidə edilmir.

Su problemi

Su problemləri üzrə müvafiq elmi tədqiqat işlərinin aparılması ölkəmiz üçün həmişə aktual məsələlərdən olmaqla, prioritet elmi tədqiqatlardan hesab edilir. Çünki, suvarma əkinçiliyinin, əhalinin suya olan tələbatının üstünlük təşkil etdiyi ölkəmizdə suya olan tələb və təminat arasında böyük fərq vardır. Əhali və təsərrüfatın su ilə təminatı, su ehtiyatlarının məqsədyönlü və qənaətlə istifadə tədbirləri Azərbaycan dövlətinin su siyasətində həmişə prioritet istiqamətlərdən olub. Bu baxımdan Prezidenti möhtərəm İlham Əliyev tərəfindən "Su ehtiyatlarından səmərəli istifadəyə dair Milli Strategiya"-nın təsdiq olunması məsələnin həllində kompleks yanaşma prinsipinin göstəricisi hesab olunur.

İstənilən ölkənin çay su sistemi, su ehtiyatları məhz iqlimin məhsuludur. Əksər ölkələr eyni çay hövzələrində yerləşdiyindən qlobal və regional miqyasda baş verən dəyişmələr region ölkələrinin su ehtiyatlarına kompleks təsir edir. Dünyada 53 ölkə eyni çay hövzəsində, 33 ölkə isə su çatışmazlığı ilə problem yaşayan ölkələrdir ki, Azərbaycan da bu ölkələr sırasına daxildir. XX əsrdə dünya üzrə suya olan tələbat 6 dəfədən çox artıb. Buna səbəb isə birinci qlobal iqlim dəyişmələri və onun dünya su ehtiyatlarına təsiri, ikinci dünya əhalisinin artımı və suya olan tələbatın çoxalması, üçüncü əsasən antropogen təsirlərin artması (sənayedə, kənd təsərrüfatında, məişətdə istifadə olunan çirkab sular) nəticəsində sularla kəmiyyət və keyfiyyət göstəricilərinin dəyişməsidir. Bunlar əsas səbəblərdir. Sözsüz ki, ikinci dərəcəli digər səbəblərdə mövcuddur. Bunun nəticəsidir ki, BMT 2018-2028-ci onilliyi dünyada "Su - dayanıqlı inkişaf üçün" devizi altında keçirməyi qərara almışdır.

Azərbaycanın ümumi su ehtiyatı 30 km3 ətrafında qiymətləndirilməklə müasir iqlim dəyişmələrinin təsirindən çayların il-

lik axımının 12-15%, hətta bəzi çaylarda 40%-ə qədər azalması bu göstəricini xüsusilə azsulu illərdə daha aşağı edir. Tədqiqatlar göstərir ki, ayrı-ayrı illərdə daşqınların, çay axımlarının artmasına baxmayaraq, çaylarda daşqın və gursulu dövr axım həcmi, maksimal su sərfi azalmaqda davam edir. Oxşar proses Şərqi Avropa çaylarında da müşahidə olunur.

Ölkənin Milli Su Strategiyasında göstərilən kimi iqlim dəyişmələrinin təsirindən su ehtiyatları 2040-cı ilə kimi 20,1 km³-ə, o cümlədən yerüstü su ehtiyatları 11,6 km³-ə düşməsi ehtimal olunur. Beləliklə, ölkədə mövcud su çatışmazlığının 4,0 km³-dən 8,0 km³-ə qədər artması gözlənilir.

Eyni mənzərə Qarabağ ərazisindən axan çaylarda da müşahidə edilir. Müasir peyk məlumatları, GIS texnologiyası, axımı formalaşdırıcı fiziki-coğrafi iqlim amilləri nəzərə alınmaqla hazırlanmış "Kompleks su balans metodu"na əsasən müşahidə aparılmayan işğal dövründə ərazi çaylarının müşahidə sıraları bərpa edilmiş, çoxillik axımları qiymətləndirilmişdir. Məlum olmuşdur ki, Qarabağ ərazisinin 1990-cı ilə kimi mövcud olan su ehtiyatları 2,14 km³-dən 1,83 km³-ə qədər azalmışdır.

Real hidrometeoroloji şərait

Azərbaycanın mövcud hidrometeoroloji şəraiti, xüsusən hər ilin gursulu dövrünün axım proqnozu ETSN-nin Milli Hidrometeoroloji Xidmət İdarəsinin hazırladığı rəsmi məlumatlara əsasən qiymətləndirilir. Belə proqnozlar çay hövzələrində qış dövründə yüksək dağlıq ərazilərdə toplanan qar su ehtiyatlarına, aylıq və fəsillik meteoroproqnozlara əsaslanır. Təhlillər göstərir ki, ölkə ərazisində birinci rübdə yağıntılar normanın 67%-ni (məqayisə üçün 2024-cü ildə normadan çox, 119% olmuşdur). 2025-ci ildə qar örtüyündə orta sululuq 28% olmuşdur ki bu (2024-43,4%) çoxillik normanın cəmi 43.0%-təşkil edir. Gürcüstanın şimal-şərq hissəsində Kür çayının hövzəsində qar su ehtiyatı normanın 53%-ni təşkil etməklə Kür və Araz çaylarının Türkiyə hissəsində olan hövzələrində qarın qalınlığı 2024-cü ilə müqayisədə 98sm az olmuşdur. Bununla belə əsasən düşən yağıntıların hesabına cari ilin aprel ayının əvvəlində Kür çayının Azərbaycana daxil olan məntəqəsində (Qıraq- Kəsəmən) orta su sərfi 517m3 olmuşdur ki, buda normanın 110%-ni təşkil edir. Bununla bərabər müvafiq olaraq Mingəçevir və Şəmkir su anbarlarında səviyyə 2024-cü ilə nisbətən 0.39 və 0.42m çox olmuşdur. Son 16 ildə Mingəçevir su anbarının səviyyəsi ilk dəfə olaraq ən yüksək (78.92m) olub (layihə səviyyəsi 83.0m). Oxşar vəziyyət Araz və Şəmkir su anbarlarında da müşahidə edilmişdir.

Ümumdünya Meteorologiya Təşkilatının Regional iqlim mərkəzlərinin (Avropa Orta-müddətli Proqnozlar Mərkəzi, ABŞ-ın Beynəlxalq Tədqiqatlar İnstitutu, Asiya-Sakit Okean İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı-APEC Climate Center) verdikləri fəsillik proqnozlara görə aprel-iyun aylarında ölkə ərazisində havanın temperaturunun normadan 0,5-1,0°C yüksək, yağıntıların isə normadan aşağı olacağı göstərilir. Son illərin tədqiqatları göstərir ki, orta illik yağıntıların miqdarı azalsada, qısamüddətli intensiv yağıntıların təkrarlanmasında artım müşahidə edilir. Milli Hidrometeorologiya Xidmətinin yaz gursulu axım dövrü üçün hazırladığı proqnoza görə Kür çayının Qıraq Kəsəmən məntəqəsindən Şəmkir su anbarına gözlənilən su sərfi 525-585m³/san. arasında ola bilər ki, buda çoxillik normaya yaxındır. Ümumiyyətlə verilən proqnozlara əsasən ölkə ərazisində bu il sululuğun normaya yaxın və bir qədər az olacağı gözlənilir. Eyni zamanda gursulu dövründə düşə biləcək intensiv yağışlar bəzi dağ çaylarında qısamüddətli daşqın və sel hadisələrinin baş verməsinə səbəb ola bilər.

Rza MAHMUDOV
ETN Akademik Həsən Əliyev adına
Coğrafiya İnstitutunun şöbə müdiri
coğrafiya elmləri doktoru, professor

YENİ NƏŞRLƏR

Azərbaycan dilinin böyük frazeoloji lüğəti

AMEA-nın Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun Tətbiqi dilçilik şöbəsinin baş elmi işçisi filologiya elmləri doktoru Nəriman Seyidəliyev və mərhum professor Bayram Əhmədovun "Azərbaycan dilinin böyük frazeoloji lüğəti"-nin II cildi çap olunub.

Dilçilik İnstitutunun Elmi şurasının qərarı ilə çap olunan lüğətin elmi redaktoru professor Nadir Məmmədli, redaktorları professorlar İsmayıl Məmmədli, Səvinc Əliyeva və dosent Gülarə Əmirovadır.

Reyçilər professorlar Sevil Mehdiyeva, Gülnarə Sadıqova, Abbas Abbasov, dosentlər Fidan Salayeva, Amil Cəfərov və Aqil Cəfərovdur.

Azərbaycan dilinin frazeoloji lüğətinin orta və ali məktəb müəssisələrində, kurslarda, lüğətçilik tədqiqatlarında, gənc alimlərin elmi araşdırmalarında, türkdilli xalqların böyükhəcmli lüğətlərinin hazırlanmasında dəyərli bir vəsait kimi istifadə oluna bilər. Bununla yanaşı, geniş oxucu kütləsi üçün də faydalıdır.

Aydın tərtib prinsipləri və elmi cəhətdən düzgün əsaslandırılmış strukturu ilə fərqlənən mükəmməl sözlükdə frazeologiyanın hüduqları dəqiq müəyyənləşdirilib, sabit söz birləşmələri, mürəkkəb sözlər, tərkibi fəllər, məcazlar, obrazlı ifadələrlə frazeologiya arasında münasibətlər aydınlaşdırılıb. 20 min 500-ə qədər frazeoloji vahidin izahının verildiyi lüğətdə "K-Z" hərfləri ehatə edilib.

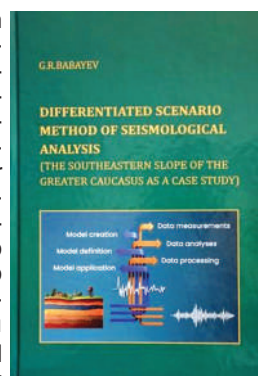

Seysmoloji təhlilin differensiasiyalı ssenar metodu

ETN Geologiya və Geofizika İnstitutunun Seysmologiya və seysmik təhlükənin qiymətləndirilməsi şöbəsinin rəhbəri y.e.e.d., dosent Qulam Babayevin "Seysmoloji təhlilin differensiasiyalı ssenar metodu" (Böyük Qafqazın cənub-şərq yamacı təmsalında) monoqrafiyası ingilis dilində çapdan çıxıb.

Müəllifin şərhinə görə, elmi əsərdən məqsəd seysmoloji təhlilin differensiasiyalı ssenar metodologiyası sahəsində tədqiqatlar üçün əsas formalaşdırmaqdır. Kitabda risklər və qeyri-müəyyənliklər şəraitində hadisə ssenarilərinin tərtib edilməsində əsas nəzəri metod və yanaşmalar işıqlandırılır, ssenarilərin emalının əsas aspektləri təsvir edilir. Eləcə də Azərbaycanda seysmologiya elminin inkişaf tarixinə dair tədqiqatlar təqdim olunur, ölkəmizdə bu istiqamətdə töhfələri olan elm xadimlərinin fəaliyyətinin qısa bibliografik icmalı əksini tapır. Böyük Qafqazın cənub-şərq yamacının hesablanmış qiymətlər əsasında zəlzələnin maksimal maqnitudasını, titrəyişlərin intensivliyini, amplitudanın gücləndirilmə əmsalını və qruntun maksimal təcilini özündə ehtiva edən differensiasiyalı ssenar seysmik modelləri qurulur, araşdırılan coğrafi məkanın cənub-şərq yamacında bir sıra seysmik təsirlərin eməle gəlməsinin səbəbləri göstərilir.

Monoqrafiya ingilis dilində təhsil alan tələbələr, doktorantlar, eləcə də bu elmi sahədə çalışan müəllimlər və seysmoloqlar üçün nəzərdə tutulub.

AMEA əməkdaşının əsəri Moskva səhnəsində

Rusiyanın paytaxtı Moskva şəhərinin Nekrasov r. Gənc Tamaşaçılar Teatrı Azərbaycanlı yazıçı, AMEA-nın "Elm" nəşriyyatının direktor müavini Vüqar Haqverdiyevin "Qarınqulu ayı balası" pyesi əsasında hazırladıqları eyniadlı tamaşanın premyerasını təqdim edib.

Premyera mayın 26-da Moskvanın Cənub-Şərqi İnzibati Dairəsinin Mədəniyyət Mərkəzləri Assosiasiyasının 117 sayılı kitabxanasında baş tutub. Səhnə əsərinin quruluşçu rejissoru, teatrın rəhbəri, "Tuarminsky Film Company" kinoşirkətinin təsisçisi Aleksandr Tuarminskidir.

Tamaşa kitabxana ziyarətçiləri tərəfindən böyük maraqla və alqışlarla qarşılanıb.

Qeyd edək ki, artıq beynəlxalq səviyyədə tanınan "Qarınqulu ayı balası" pyesi ona yaxın xarici ölkə teatrında, o cümlədən Gürcüstan və Rusiya teatrlarında səhnəyə qoyulub və tamaşaçılara təqdim olunub.

Redaksiya heyəti:

İsa Həbibbəyli, Dilqəm Tağıyev, İbrahim Quliyev, Nərgiz Paşayeva, Rasim Əliquliyev, Tofiq Nağıyev, İradə Hüseynova, Gövhər Baxşəliyeva, Arif Həşimov, Cəmil Əliyev, İsmayıl Hacıyev, Fuad Əliyev

Baş redaktor: Ağahüseyn Şükürov

Ünvan: AZ 1001, Bakı, İstiqlaliyyət küçəsi 30.
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Reyaset Heyəti
e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Tiraj: 2000

Государство как этнополитический институт

Страна, которая строится, опираясь на язык, культуру, национальную идентичность, является гарантом развития этих ценностей

В Центральной научной библиотеке НАНА при организации Института фольклора состоялась Республиканская научная конференция "Национальная государственность и фольклор", посвященная Году Конституции и Суверенитета. В мероприятии приняли участие президент НАНА академик Иса Габибейли, депутат Милли Меджлиса, председатель Общины Западного Азербайджана Азиз Алекперли, члены Президиума НАНА, директора институтов, сотрудники институтов фольклора и литературы, представители СМИ.

Вначале участники конференции возложили букеты цветов к бюсту общенационального лидера Гейдара Алиева в здании ЦНБ и почтили светлую память выдающегося государственного деятеля. Открыв мероприятие вступительной речью, академик Иса Габибейли сообщил, что с учетом полного восстановления территориальной целостности и суверенитета республики, 30-летия принятия Конституции и 5-й годовщины Победы в Отечественной войне по распоряжению Президента Ильхама Алиева 2025 год объявлен в Азербайджане Годом Конституции и Суверенитета, в соответствии с утвержденным Планом мероприятий повсеместно проводятся многочисленные мероприятия.

В образцах фольклора - модели государственности

Отметив, что фольклор играет важную роль в формировании мышления национальной государственности, академик высоко оценил конференцию, на которой будут представлены важные и оригинальные доклады.

Руководитель НАНА назвал проведение конференции важным

общественно-политическим событием и отметил, что она имеет особое значение с точки зрения определения основных целей, стоящих перед суверенным Азербайджаном на современном этапе, развития фольклористики и воспитания будущих поколений в духе суверенитета.

По мнению главы НАНА, если посмотреть на национальную государственность с позиций понятия фольклора, можно убедиться, что в Азербайджане сформированы богатые фольклорные традиции, связанные с Конституцией и суверенитетом, в образцах фольклора встречаются модели ранней государственности Азербайджана. В эпосе "Китаби-Деде Горгуд" повествуется о традициях государственности у тюрков-огузов, правилах и законах народа, будущей судьбе огузов, отваге героев и т.д., что свидетельствует о том, что в различных образах, сюжетах и мотивах находят отражение идеи национальной государственности.

Важнейшая система ценностей

В заключение своего выступления академик Иса Габибейли подчеркнул, что сегодня в усло-

виях цифровых трансформаций тема национальной государственности и фольклора обладает особой значимостью, в ходе конференции будут проанализированы теоретико-методологические и прикладные стороны данной проблемы.

Затем выступил директор Института фольклора НАНА доцент Хикмет Гулиев, отметивший, что исследования, которые проводятся в возглавляемом им учреждении, по сути, охватывают систему ценностей - национальная идентичность, национальная идеология и традиционное мышление, которые составляют основной фундамент понятий "государственность", "независимость" и "суверенитет". Он подчеркнул, что один из приоритетов национальной фольклористики связан с изучением роли традиционных институтов знаний в развитии мышления о государственности в диахроническом и синхроническом планах, управлении государством, формировании и развитии взаимоотношений между государством и обществом в целом.

Доцент Хикмет Гулиев сообщил, что, так как фольклор является зеркалом мировоззрения, стереотипного мышления и системы ценностей этноса, государство как созданный на исторической сцене этнополитический институт напрямую связано с этим контекстом. Государство, которое строится, опираясь на язык, культуру, национальную идентичность, является гарантом развития этих ценностей в рамках единого пространства и времени.

Основной носитель идентичности

Директор института продолжил: "В настоящее время социальные процессы идут в виртуальной среде, поэтому и фольклор, будучи основным носителем национальной идентичности, трансформировался в Интернет - открытое информационное пространство". Он добавил, что в этих условиях фольклор создает большие возможности, но наряду с этим несет в себе многочисленные риски и угрозы.

Далее с докладом "Дискурсивный взгляд на взаимоотношения между фольклором и государственностью в эпоху постмодерна" выступил заведомо аппарата Президиума НАНА доктор филологических наук Сархан Хавери, который выделил этап постмодернизма во взаимоотношениях между государством и фольклором и рассмотрел проблему с теоретико-методологического ракурса - в контексте понятия дискурса. Докладчик рассказал о семантических особенностях таких понятий, как "постмодернизм", "дискурс", "гранд-нарратив" и т.д., с дискурсивной точки зрения. Исследуя взаимоотношения между государством и фольклором в диахроническом плане, Сархан Хавери рассмотрел их развитие на классическом этапе, а также в эпоху модернизма, постмодернизма и метамодернизма. Он отметил, что на классическом этапе фольклор представляет собой естественный гранд-нарратив, в эпоху модернизма фольклор подчинен другим гранд-нарративам, а в эпоху постмодернизма противостоит всем нарративам.

(продолжение на стр.10)

Цифровое информационное пространство

стр. 10 ➡

Почетное членство

стр. 11 ➡

В соответствии с национальными стратегиями

стр. 11 ➡

The presentation of the publication "Karabakh and Eastern Zangezur: Atlas of Natural Resources" took place

page 12 ➡

Цифровое информационное пространство

Библиотека - это центр научных исследований и передачи инновационных знаний

В Центральной научной библиотеке (ЦНБ) Национальной академии наук Азербайджана (НАНА) состоялась IV республиканская научная конференция "Современные тенденции развития библиотечно-информационных технологий", посвященная 102-й годовщине со дня рождения общенационального лидера Гейдара Алиева и 100-летию создания ЦНБ.

В ней приняли участие руководители различных библиотек, в том числе, библиотек научно-исследовательских институтов НАНА и высших учебных заведений, председатели территориальных организаций ПЕА по Ясамальскому району, общественные деятели и представители СМИ.

Открыв конференцию вступительной речью, президент НАНА академик Иса Габиббейли сообщил, что Центральная научная библиотека, которая в этом году отмечает свой 100-летний юбилей, является ведущей научной библиотекой республики.

В рамках электронной концепции

Академик подчеркнул, что сегодня основной сферой деятельности библиотеки является разработка и применение современной модели библиотечного обслуживания в рамках концепции "Электронная библиотека". Сказав, что в последние годы в данной сфере получены важные достижения, академик Иса Габиббейли отметил, что серьезный прогресс достигнут в подготовке электронных экземпляров изданий, хранящихся в фонде библиотеки, читателям оказываются услуги в двухсменном рабочем режиме, посредством обновленного веб-сайта обеспечен прямой выход в библиотеки мира.

Происходящие в мире технологические изменения, продолжил руководитель НАНА, заново определяют функции библиотек, с этой точки зрения тема конференции обладает большой значимостью и актуальностью.

Академик Иса Габиббейли сообщил, что в настоящее время широко обсуждаются возможности применения новых технологий во всех сферах жизни общества, цифровизации и искусственного интеллекта; в современный период библиотека - это не только место, где хранятся книги, это - цифровое информационное пространство, центр научных исследований и передачи инновационных знаний.

Руководитель НАНА также отметил, что Президиумом НАНА принято постановление о праздновании 100-летнего юбилея Центральной научной библиотеки, в связи с этим предусмотрено проведение череды разнообразных мероприятий.

Праздник азербайджанской науки

Подчеркнув, что Центральная научная библиотека тесно сотрудничает с одной из главных библиотек страны - Национальной библиотекой, академик Иса Габиббейли поздравил ЦНБ с юбилеем, а Национальную библиотеку - с днем основания, и назвал эти знаменательные даты праздником азербайджанской науки.

Затем председатель Ясамальской районной организации ПЕА Бахтияр Набиев поздравил присутствующих с 80-летним юбилеем НАНА и 100-летним юбилеем ЦНБ, а также рассказал о значении этих структур в организации научной деятельности. Оратор отметил, что в оба периода руководства страной великий лидер Гейдар Алиев оказывал особое внимание развитию отечественной науки, особенно Национальной академии наук.

В своем выступлении директор Национальной библиотеки Азербайджана профессор Керим Тахиров подчеркнул значение библиотек в просвещении и формировании общества, а также актуальность темы конференции. Он рассказал об исключительных заслугах общенационального лидера в развитии библиотечного дела в стране и передал ЦНБ издания руководимой им библиотеки, посвященные великому лидеру.

Выступая с обширным докладом об этапах развития библиотек, начиная со средних веков до наших дней, директор Президентской библиотеки Управления делами Президента Азербайджанской Республики профессор Афет Аббасова говорила о значении современных электронных библиотечных систем,

применении подобных систем в руководимой ею структуре и реализуемых онлайн-проектах.

Очередной этап сотрудничества

В своем выступлении декан факультета информации и менеджмента документов БГУ доктор философии по филологии Алямдар Байрамов назвал активное участие сотрудников, докторантов и магистрантов факультета на конференции очередным этапом сотрудничества с ЦНБ, которое развивается с каждым днем. Подчеркнув актуальность конференции, он пожелал успехов всем докладчикам.

На пленарном заседании также выступила сотрудник ЦНБ доктор философии по филологии Шафаг Алиева, которая рассказала об истории создания библиотеки, славном 100-летнем пути развития, современной деятельности и плодотворном сотрудничестве с международными научными организациями.

В заключение выступил директор Центральной научной библиотеки доктор технических наук Гусейн Гусейнов. Он подчеркнул, что в 2014 году при участии Президента Ильхама Алиева состоялось открытие нового здания Центральной научной библиотеки НАНА, и это событие является выражением особого внимания, которое государство уделяет науке, книге, библиотеке. Сказав, что конференция, которая проводится в четвертый раз, пользуется особым интересом, он добавил, что для участия в конференции было принято почти 150 тезисов.

Помимо этого, директор рассказал о важных мероприятиях, реализованных за последний год в сфере электронизации библиотеки, и ряде проектов, которые планируется осуществить в будущем.

Далее конференция продолжила свою работу в таких секциях, как "Гейдар Алиев и книжная культура в Азербайджане", "Формирование и управление цифровыми библиотеками", "Взаимосвязь между наукой, библиотекой и обществом", "Инновационные подходы к совершенствованию работы с пользователями в библиотеках" и "Интерактивные мультимедиа и организация цифровых выставок".

Государство как этнополитический институт

Страна, которая строится, опираясь на язык, культуру, национальную идентичность, является гарантом развития этих ценностей

(начало на стр.9)

Сархан Хавери подчеркнул, что в эпоху постмодерна свои дискурсы во взаимоотношениях между государством и фольклором создают другие альтернативные институты - медиа, рынок, образование, технологии и т.д., в отличие от предыдущих этапов, фольклор появляется в виртуальной среде. Он сообщил, что появившийся на данном этапе интернет-фольклор быстро распространяется, представляя собой типичные образцы постмодернистского фольклора, он изменчив и многозвучен: "Интернет-фольклор - наиболее гибкая и демократичная форма культуры эпохи постмодерна. Это - наиболее типичная форма взаимоотношений между государством и фольклором в эпоху постмодерна".

Докладчик отметил, что наглядным примером подобного диалога является фольклоризация выражений, звучавших в речах победоносного Верховного главнокомандующего Президента Ильхама Алиева во время второй Карабахской войны ("Noldu, Paşınan?", "İtiqovan" и др.), многочисленных видеороликов и песен. Эти примеры интернет-фольклора - наглядные образцы единства между народом и властью.

Выступая с докладом "Фольклорная идентичность и мышление национальной государственности", заведомом Института фольклора профессор Афзаладдин Аскер подчеркнул, что наука о фольклоре - молодая среди гуманитарных наук, идеи Просвещения, которые появились в XVIII веке, и возникновение вместе с ними мышления демократического государства привели к появлению этой науки; в центре этого типа мышления находится сам народ.

Ученый сообщил, что в советский период бессловесная часть фольклора была вынесена из сферы фольклора и литературизирована, этнический фольклор преподносился в качестве народного фольклора и стал социалистическим. По его словам, наибольшего успеха азербайджанский фольклор достиг в годы национальной независимости, в этот период реализованы многочисленные мероприятия, фольклор обретает национальное содержание.

Затем был заслушан доклад заведомом Института литературы имени Низами Гянджеви НАНА профессора Тахиры Мамед "Фольклорные традиции как один из основных показателей национальной идентичности в художественном тексте". Отмечалось, что каждый писатель и деятель искусств имеет свою национальную принадлежность, точно так же национальную принадлежность и идентичность имеет литература. Произведения, написанные не на родном языке, письменная литература, созданная в мультикультуральной среде, свидетельствуют о том, что при определении национальной идентичности фольклор имеет такое же значение, как и язык. Язык лежит на поверхности, а фольклор представляет собой защитную систему, которая находится глубже и таким образом является главным фактором в определении национальной идентичности.

Далее конференция продолжила свою работу в секционных заседаниях.

Почетное членство

Президент НАНА избран почетным академиком Хорезмской академии Мамуна АН Узбекистана

Президент Национальной академии наук Азербайджана академик Иса Габиббейли избран почетным академиком Хорезмской академии Мамуна Академии наук Республики Узбекистан. В связи с чем ему был преподнесен диплом, подписанный директором академии профессором Икромом Абдуллаевым.

В документе говорится, что президент НАНА академик Иса Габиббейли избран почетным академиком Хорезмской академии Мамуна за заслуги в развитии научных связей между Узбекистаном и Азербайджаном и исследования, посвященные роли Хорезма в мировой цивилизации.

Отметим, что Хорезмская академия Мамуна основана в XI веке. В настоящее время она занимает важное место в научной и культурной жизни Республики Узбекистан.

В соответствии с национальными стратегиями

Цель "зеленых" обязательств Азербайджана - повышение экологической устойчивости

В Центральной научной библиотеке НАНА при совместной организации комитета Милли Меджлиса по природным ресурсам, энергетике и экологии, НАНА и Института систем управления МНО состоялась научно-практическая конференция "Зеленый мир, искусственный интеллект и современные реалии". В ней принимали участие представители государства и правительства, депутаты ММ, сотрудники научных и образовательных учреждений, СМИ.

Открыв мероприятие вступительной речью, председатель парламентского комитета по природным ресурсам, энергетике и экологии Садиг Гурбанов отметил научную значимость конференции, которая проводится в соответствии с повесткой весенней сессии Милли Меджлиса и посвящена актуальной теме. Он сообщил, что изменение климата, экологические кризисы и уменьшение природных ресурсов - одна из серьезнейших проблем, которые стоят перед человечеством, а загрязнение атмосферы и окружающей среды, уменьшение биоразнообразия, нехватка воды, изменение климата и т.д. оказывают прямое воздействие на баланс планеты.

Составная часть экополитики

Председатель комитета подчеркнул, что мероприятие проводится в Международный день биологического разнообразия, главная цель которого - обратить внимание мировой общественности на сохранение биоразнообразия, которое подвергается влиянию природных и антропогенных факторов.

Сказав, что общенациональный лидер Гейдар Алиев придавал особое значение охране природы и сохранению экологического баланса, Садиг Гурбанов добавил, что великий лидер считал защиту биоразнообразия важной составной частью экологической политики Азербайджана, а каждый урон, нанесенный природе, - не только экологической катастрофой, но и неуважением по отношению к национальному достоянию.

Напомнив о словах "глобальные экологические проблемы создают серьезные угрозы для существования и будущего человечества", которые Президент Ильхам Алиев произнес в рамках COP29, Садиг Гурбанов подчеркнул, что в настоящее время в нашей стране расширяется применение цифровых технологий для обеспечения экологической безопасности и рационального использования природных ресурсов. Он отметил, что важным шагом в этом направлении является объявление Нахчывана, Карабаха и Восточного Зангезура "зонами зеленой энергии".

Азербайджан в новом образе

Целью "зеленых" обязательств Азербайджана, продолжил председатель комитета, является повышение экологической устойчивости, уменьшение эмиссии углерода и ускорение перехода к использованию возобновляемых источников энергии, республика реализует национальные проекты и присоединилась к ряду международных инициатив в данной сфере. Он подчеркнул, что Азербайджан поставил

цель сократить до 2030 года эмиссии парниковых газов на 35 процентов, а до 2050 года - на 40 процентов.

Затем выступил президент НАНА академик Иса Габиббейли, который сообщил, что целью конференции является обсуждение вопросов, связанных с охраной окружающей среды, предотвращением изменения климата, повышением внимания к защите от природных катаклизмов, искусственным интеллектом и цифровым развитием.

Сказав, что в прошлом году в республике были реализованы многочисленные мероприятия в рамках Года солидарности во имя зеленого мира и на высоком уровне прошла COP29, руководитель НАНА подчеркнул, что она продемонстрировала всему миру лидирующие позиции Азербайджана в вопросе решения глобальных проблем, после освобождения Карабаха COP29 представила Азербайджан в новом образе.

Академик Иса Габиббейли отметил, что в рамках COP29 и Года солидарности во имя зеленого мира отечественная наука обогатилась новыми идеями, новыми направлениями и новой терминологией, в научной среде появились такие термины и понятия, как "зеленая энергетика", "зеле-

ная экономика", "зеленый рост", "зеленые технологии" и т.д.

Обсуждая глобальные вызовы

Подписанные Президентом Ильхамом Алиевым в текущем году, продолжил руководитель НАНА, распоряжения об утверждении "Стратегии искусственного интеллекта Азербайджанской Республики на 2025-2028 годы" и "Концепции цифрового развития в Азербайджанской Республике" дополняют стратегию Года солидарности во имя зеленого мира и обуславливают новый этап развития.

В заключение своего выступления академик Иса Габиббейли выразил уверенность, что идеи и предложения, которые будут выдвинуты в ходе мероприятия, а также вопросы, которые будут обсуждаться на конференции, внесут свой вклад в процесс разработки ММ нового законопроекта в данной сфере.

На мероприятии были заслушаны доклады вице-президента НАНА, директора Института молекулярной биологии и биотехнологий академика Ирады Гусейновой и директора Института систем управления академика Али Аббасова.

Далее на конференции выступили академик-секретарь НАНА, директор Института физики академик Ариф Гашимов, замминистра экологии и природных ресурсов Вугар Керимов, депутат ММ Нигяр Мамедова, проректор Азербайджанского государственного педагогического университета по науке и инновациям профессор Асаф Заманов и директор департамента UNEC профессор Захид Мамедов. В выступлениях говорилось о значении мероприятия, посвященного обсуждению глобальных вызовов, связанных с охраной "зеленого" мира и применением высоких технологий. Отмечалось, что дискуссии обладают особой значимостью с точки зрения разработки научно-инновационных подходов, планов и законопроектов в соответствии с национальными стратегиями.

В заключение участники мероприятия посетили Парк редких деревьев НАНА.

Эволюция представлений о связи грязевого вулканизма с сейсмичностью в Азербайджане

Одним из важнейших вопросов современной геодинамики является связь сейсмичности с деятельностью грязевых вулканов, что начиная с XX столетия рассматривается в научных публикациях зарубежных и азербайджанских исследователей. Еще в 1863 г. на это обратил внимание академик Г.В. Абиш, исследуя грязевые вулканы Южнокаспийского региона. Накопленный богатый фактический материал однозначно свидетельствует о существовании генетической связи грязевого вулканизма с сейсмичностью. Оба эти природные процессы связаны своими проявлениями тектонических напряжений, накапливающихся в земной коре. В литературе имеются сведения о том, что извержение грязевого вулкана Голубицкого на Тамани совпало с подземными толчками в Екатерининском (г. Краснодар). В 1927 г. извержение Джаутепе произошло одновременно с Крымским землетрясением.

Территория Азербайджана является уникальным и классическим регионом развития грязевого вулканизма. Из известных на нашей планете 2500 грязевых вулканов более 350-ти находятся на суше Восточного Азербайджана и прилегающей акватории Каспия. При этом, здесь встречаются все формы грязевулканических проявлений: действующие, потухшие, погребенные, подводные, островные, обильно нефть-выделяющие.

Ежегодно в Азербайджане происходили 3-5, а в отдельные годы повышения сейсмической активности до 10 и более извержений, рассматривая их в общем, можно считать от 7 до 12. Так, за два столетия (начиная с 1810 г.) и последние 25 лет на 93-х грязевых вулканах было зафиксировано 441 извержение. Надо отметить, что подавляющее большинство из них было связано с землетрясениями,

которые "провоцировали" извержения вулканов, особенно находящихся в пределах одной разломной структуры. Учитывая магнитуду землетрясения, глубину очага, расстояние между эпицентром и вулканом, надо отметить, что землетрясения играют можно сказать роль "спускового механизма" в грязевулканическом процессе. При этом, извержения происходят в том случае, если вулкан накопил достаточную энергию и готов для активной деятельности.

Примечательно отметить, что в Азербайджане активных грязевых вулканов, характеризующихся частыми извержениями довольно много. Это всемирно известный Локбатан (29 извержений) и Кейреки (19) на Абшеронском п-ове, Шихзарли (26) в Гобустане, Гущу (15) в Шамахинском районе, Харе-Зири (13) на севере Бакинского архипелага.

Частые извержения указанных активных грязевых вулканов происходили или после землетрясений в близко расположенных районах или вдали от них, зарегистрированы многими сейсмостанциями Республиканского центра сейсмологической службы (РЦСС).

Так например перед извержением грязевого вулкана Локбатан произошедшее 4 февраля 2010 г., предшествовало землетрясению в Каспийском море (ml=2.6), зафиксированное 16 января 2010 г на эпицентральной дистанции 15 км к ЮВ от вулкана. Перед извержением 2 мая 2017 г. 28 апреля произошло землетрясение с ml=2.0 на эпицентральной дистанции 18 км, а 2 мая на эпицентральной дистанции 15 км землетрясение с ml=3.0. Несмотря на то, что перед извержением грязевого вулкана Локбатан 11 августа 2022 г. землетрясений в радиусе 50 км не было отмечено, однако

спустя сутки, 12 августа в Каспийском море в 60 км на СВ от вулкана произошло землетрясение с магнитудой 3,5.

Несколько лет назад, в 2019 и 2021 гг. началась активизация грязевулканической деятельности в Азербайджане и извержения самых активных грязевых вулканов в Шамахи-Гобустанском районе - Шихзарли и Гущу. Их извержения были спровоцированы землетрясениями с эпицентрами в Исмаиллинском и Агсуинском районах.

5 февраля в 19ч 31м произошло сильное землетрясение с магнитудой ml=5.2, очаг которого был расположен в зоне пересечения Вандамского продольного, Западно-Каспийского и Гызылбогаз-Девичинского поперечных разломов. Землетрясение ощущалось в пяти населенных пунктах эпицентральной зоны с интенсивностью 6 баллов. Колебания почвы продолжались около 10 секунд. Землетрясение предварялось форшоками, один из которых, с ml=4.4, произошел в тот же день в 19ч 19м и ощущался в г. Ахсу с интенсивностью 4-5 баллов. Афтершоковая активность была высокой, в течение суток зарегистрировано около 100 афтершоков, три из которых имели магнитуду ml ≥ 3 (ML Азр=3.4, 3.0, 3.9). 13 февраля в 06ч25м по местному времени произошло извержение грязевого вулкана "Гущу".

С 1 по 8 января 2021 г. на территории Шамахинского района произошло 4 землетрясения с магнитудами 1.5-2.0. А уже 09 января 2021 г извергался Шихзарли в Центральном Гобустане, а 23 числа, ровно через две недели в Шамахинском районе активизировался Гущу.

Уместно будет отметить, что наиболее интенсивное извержение грязевого вулкана Шихзарли, продолжавшегося двое суток, произошло 13 февраля 1902 г., вскоре после известного катастрофического Шамахинского землетрясения. Сейсмические волны по разломам земной коры весной дошли до Абшеронского п-ова возбудив грязевые вулканы Боздаг-Гюздек и Кейреки. Однако имеются и парадоксы извержений. Крупные грязевые вулканы в Гобустане - Айрантекен и Гаракюре, находящиеся близко друг от друга, в пределах одной антиклинальной зоны, отличаются своими проявлениями: Айрантекен часто извергается (последнее в 2004 г.), а Гаракюре с 1951 г. молчит.

(продолжение следует)

Гурбан ЕТИРМИШЛИ,
директор РЦСС
член-корреспондент НАНА,
Адил АЛИЕВ,
завотделом грязевого вулканизма
ИГТ МНО, доктор наук о Земле,
профессор

SCIENCE

Newspaper of the Presidium of the Azerbaijan National Academy of Sciences

On May 23, the presentation ceremony of the "Karabakh and Eastern Zangezur: Atlas of Natural Resources," prepared through the joint collaboration of the Institute of Geology and Geophysics of the Ministry of Science and Education (leading organization), scientific institutions under the Ministry of Science and Education and the Azerbaijan National Academy of Sciences, as well as the Ministry of Ecology and Natural Resources, was held.

The presentation of the publication "Karabakh and Eastern Zangezur: Atlas of Natural Resources" took place

The event was attended by the President of the Azerbaijan National Academy of Sciences, Academician Isa Habibbeyli, the Director General of the Institute of Geology and Geophysics, Academician Akif Alizade, Deputy Minister of Ecology and Natural Resources, Vugar Karimov, Chairman of the Board of the Geodesy and Cartography Agency under the Ministry of Ecology and Natural Resources, Nazim Ismayilov, as well as representatives from the Republican Seismic Survey Center under ANAS, the Oil and Gas Institute, the Institute of Soil Science and Agrochemistry, the Institute of Economics under the Ministry of Science and Education, and Baku State University.

The presentation ceremony was opened with a speech by the editor-in-chief of the publication and Director General of the Institute of Geology and Geophysics of the Ministry of Science and Education, Academician Akif Alizade, who explained the importance of the new atlas. He said that the new atlas is dedicated to the general geographic condition and rich natural resources of the historical Karabakh region, distinguished by its ancient history and unique nature. He also underlined that creating the atlas took many years of systematic scientific research, during which a large amount of information about the region's geography, natural resources, climate, and environment was collected and studied.

The academician emphasized that Karabakh and Eastern Zangezur region has an ancient history and during the years of occupation, no research was done there. Over those 30 years, not only the region's infrastructure but also its nature, environment, and biodiversity were destroyed. He mentioned that following the historic Victory achieved under the leadership of the Supreme Commander-in-Chief, President Ilham Aliyev, in the 44-day Patriotic War, and the successful anti-terror operations, the territorial integrity and state sovereignty of Azerbaijan were fully restored. The academician added that large-scale constructive works are cur-

rently underway to restore the region.

Academician Akif Alizade said that after the liberation of our territories from occupation, scientific research was resumed, the geological and ecological potential of the region was studied, and the presented atlas is a contribution of Azerbaijani science and scientists to the constructive works carried out in Karabakh and Eastern Zangezur. The academician emphasized that the new publication was prepared through the joint efforts of the staff of the Ministry of Science and Education, the Azerbaijan National Academy of Sciences, and the Ministry of Ecology and Natural Resources, with the care and support of the Head of State. The newly collected materials will play an important role in the future economic and cultural life of Azerbaijan.

Academician Akif Alizade mentioned that a significant amount of work in preparing the maps in the atlas was done by the Agency for Geodesy and Cartography of the Ministry of Ecology and Natural Resources. The Azerbaijan National Academy of Sciences also closely participated in this process, in recent years, under the leadership of Academician Isa Habibbeyli, the Academy of Sciences has been actively involved in the socio-political life of the country.

"The publication of the atlas of natural resources of Karabakh and Eastern Zangezur in Azerbaijani, English, and Russian makes it easier for more people from different countries to read and learn from it. From this perspective, the publication should be regarded as a reliable resource for secondary and higher education institutions in

Azerbaijan, executive authorities and municipalities, scientific research centers, interested international organizations, as well as other foreign institutions that need trustworthy information about the natural diversity of the Karabakh and Eastern Zangezur region of Azerbaijan", -emphasized Academician Akif Alizade.

Then, President of ANAS, Academician Isa Habibbeyli greeted the participants of the event on behalf of the Azerbaijan National Academy of Sciences and noted that the presentation of the new atlas is a remarkable event in the scientific life of our country. He emphasized that as a result of the 44-day Patriotic War and anti-terror operations under the leadership of the Supreme Commander-in-Chief President Ilham Aliyev, Azerbaijan's territorial integrity and state sovereignty was fully restored. Within the framework of the "Great Return" State Program, large-scale constructive works are underway in the territories liberated from occupation, and at the same time, Azerbaijani science has resumed its research in the region after 30 years. According to the head of ANAS, information that was impossible to obtain during the 30-year occupation of Karabakh is now systematically gathered, researched, and scientifically substantiated.

Academician Isa Habibbeyli said that the third volume of the "Red Book" was prepared jointly with the Ministry of Ecology and Natural Resources and the Ministry of Science and Education. Additionally, the Folklore Institute has published the "Anthology of Zangezur Folklore," the Institute of Linguistics has released the "The Karabakh and Eastern Zangezur Dialectological Atlas of the Azerbaijani Language," and the Institute of History has brought out the book "The History of the Patriotic War: The Factor of Personality."

Saying that the "Karabakh and Eastern Zangezur: Atlas of Natural Resources" is a significant contribution of Azerbaijani science to the restoration and development efforts carried

out under the leadership of President Ilham Aliyev in Karabakh and Eastern Zangezur, the head of ANAS underlined that the atlas, prepared under the leadership of Academician Akif Alizade, is a valuable source covering the entire territory of Karabakh from the Lower Araz Valley to Kalbajar and Lachin.

"The maps presented in the atlas have not only geological importance. Being the first geographical atlas created after the liberation of the territories from occupation, this publication also has important political significance. It includes important historical and toponymic information for the readers. The new edition is the geological passport of Karabakh and Eastern Zangezur and one of the important achievements of our science."-the academician added.

Next, the scientific supervisor and editor of the publication, corresponding member of the Azerbaijan National Academy of Sciences Talat Kengerli, gave a detailed presentation. The scientist said that the atlas, prepared with the support and care of the Head of State, is an indispensable scientific collection and a key guiding document that highlights the natural diversity of the region.

Deputy Minister of Ecology and Natural Resources Vugar Kerimov, Chairman of the Board of the Geodesy and Cartography Agency under the Ministry of Ecology and Natural Resources, Nazim Ismayilov, Head of Department at Baku State University, Academician Vasif Babazade, Head of Laboratory at the Institute of Soil Science and Agrochemistry, a corresponding member of ANAS Amin Ismayilov, and Head of the Scientific Center at the Institute of Economics, PhD in Economics Azer Safarov delivered speeches at the event. They emphasized that the "Karabakh and Eastern Zangezur: Atlas of Natural Resources" will play an important role in the restoration of the territories liberated from occupation.

Редакционная коллегия:

Иса Габиббейли, Дильгам Тагиев, Ибрагим Гулиев,
Наргиз Пашаева, Расим Алигулиев, Тофик Нагиев,
Ирада Гусейнова, Говхар Бахшалиева, Ариф Гашимов,
Джамиль Алиев, Исмаил Гаджиев, Фуад Алиев

Главный редактор: Агагусейн Шукюров

Адрес: Баку, AZ 1001,
ул.Истиглалийят, 30, Президиум НАНА
e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.

Тираж: 2000